

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра фінансів

**ОЛЕНА ІВАШКО
НАТАЛІЯ ТКАЧУК**

ФІНАНСИ

**Методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та
самостійної роботи здобувачів освіти
спеціальностей 071 “Облік та оподаткування”, 072 “Фінанси”,
073 “Менеджмент”, 076 “Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”,
075 “Маркетинг”, 051 “Аналітична економіка”**

Луцьк 2025

УДК 336.24
ББК 67.9(4УКР)301.21
І-24

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № від _____ 2025 р.)

Рецензент:

Сак Т. В. – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Івашко О. А., Ткачук Н.В.

І-24 Фінанси : методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та самостійної роботи / Олена Івашко, Наталія Ткачук. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2025. – 80 с.

У методичних рекомендаціях подано перелік питань для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Фінанси» для здобувачів освіти різних спеціальностей. Методичні рекомендації розроблені відповідно до вимог стандартів вищої освіти з підготовки фахівців із метою надання допомоги у вивченні освітнього компонента та формування у здобувачів освіти системи знань, необхідних для розуміння механізмів функціонування фінансової системи держави в умовах глобалізації.

Рекомендовано для студентів факультету економіки та управління денної та заочної форм навчання.

УДК 336.24
ББК 67.9(4УКР)301.21
© Івашко О. А., Ткачук Н.В. 2025
©Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
2025

ЗМІСТ

1. Структура курсу. Перелік питань, що охоплюють зміст робочої програми дисципліни	4
2. Перелік питань для підготовки до практичних занять та самостійної роботи	10
3. Тестові завдання	17
4. Перелік залікових та екзаменаційних питань	31
5. Форми поточного контролю та оцінювання знань здобувачів освіти	35
6. Короткий термінологічний словник	36
7. Список рекомендованої літератури	76

1. СТРУКТУРА КУРСУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Інд.	Сам. роб.	Контр. роб.
Змістовий модуль 1. Предмет фінансової науки							
Тема 1. Фінанси: сутінсть та функції. Фінансові ресурси.		2	2				
Тема 2. Фінансова система і фінансова політика		2	2				
Змістовий модуль 2. Публічні фінанси та їх роль в суспільному відтворенні							
Тема 3. Податки. Податкова система		2	2				
Тема 4. Бюджет. Бюджетна система		2	2				
Тема 5. Бюджетний дефіцит		2	2				
Тема 6. Державний кредит		2	2				
Тема 7. Місцеві фінанси.		2	2				
Тема 8. Соціальні позабюджетні фонди		2	4				
Змістовий модуль 3. Фінанси суб’єктів господарювання та їх місце в фінансовій системі держави							
Тема 9. Фінанси суб’єктів господарювання		2	2				
Тема 10. Фінанси домогосподарств		2	2				
Тема 11. Фінансова безпека держави		2	4				
Змістовий модуль 4. Особливості функціонування окремих ланок фінансової системи							
Тема 12. Фінансовий ринок		2	2				
Тема 13. Страхування. Страховий ринок		2	2				
Тема 14. Міжнародні фінанси		2	2				
Тема 15. Фінанси країн з розвинутою ринковою економікою		4	2				
Тема 16. Фінанси Європейського Союзу		4	2				
Усього годин	180	36	36			108	

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ОХОПЛЮЮТЬ ЗМІСТ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПРЕДМЕТ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Тема 1. Фінанси: сутність та функції. Фінансові ресурси.

Предмет і завдання курсу фінанси. Сутність і визначення фінансів. Функції фінансів. Взаємозв'язок фінансів з іншими розподільчими категоріями. Еволюція зарубіжних фінансових теорій. Сутність фінансових ресурсів, їх види. Джерела формування фінансових ресурсів. Напрямки використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. Фінансові резерви, методи їх формування. Характеристика видів фінансових резервів.

Тема 2. Фінансова система і фінансова політика

Фінансова система, її структура в Україні. Характеристика сфер та елементів фінансової системи. Проблеми стабілізації та оптимізації фінансової системи України.

Сутність фінансової політики. Елементи фінансової політики. Фінансова тактика і фінансова стратегія. Фінансова політика держави, фірми та домогосподарства. Проблеми фінансової політики України. Напрямки вдосконалення фінансової політики.

Визначення фінансового механізму. Структура фінансового механізму. Характеристика елементів фінансового механізму – фінансових методів, фінансових важелів, стимулів, санкцій, нормативно-правового забезпечення. Напрями вдосконалення фінансового механізму.

Сутність фінансового контролю. Види, форми і методи фінансового контролю. Завдання, функції і повноваження органів державного фінансового контролю. Аудит. Шляхи вдосконалення системи фінансового контролю в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ТА ЇХ РОЛЬ В СУСПІЛЬНОМУ ВІДТВОРЕННІ

Тема 3. Податки. Податкова система

Податки: сутність, функції та види. Суть та значення податкової політики. Податкова система, принципи побудови оптимальної податкової системи. Сутність, необхідність та види податків. Класифікація податків. Характеристика податкової системи України. Організація податкової роботи та діяльність державної податкової служби. Реформування податкової системи України: підґрунтя та перспективи.

Тема 4. Бюджет. Бюджетна система.

Зміст і призначення державного бюджету. Роль державного бюджету в соціально-економічному розвитку держави. Бюджетний дефіцит, передумови його виникнення. Види дефіциту бюджету. Джерела покриття бюджетного дефіциту.

Бюджетна система: сутність та склад. Бюджетний устрій. Механізм розподілу доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Бюджетні права та бюджетна ініціатива. Особливості бюджетного процесу в Україні.

Бюджетна класифікація: сутність та структура. Доходи бюджетів. Видатки бюджетів. Бюджетне фінансування: його зміст, принципи та форми. Бюджетний дефіцит: сутність, наслідки та шляхи подолання.

Зміст та характеристика доходів Державного бюджету. Класифікація доходів Державного бюджету. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансфери.

Роль видатків Державного бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Класифікація видатків бюджетів. Бюджетне фінансування. Основні видатки Державного бюджету.

Тема 5. Бюджетний дефіцит

Бюджетний дефіцит та методи його подолання. Методи фінансування бюджетного дефіциту. Управління бюджетним дефіцитом

Тема 6. Державний кредит

Зміст і призначення державного кредиту. Форми державного кредиту. Характеристика державних позик. Види державних цінних паперів. Державний борг. Внутрішній і зовнішній державний борг. Механізм управління державним боргом України.

Тема 7. Місцеві фінанси.

Місцеві фінанси в економічній системі держави. Структура системи місцевих фінансів. Доходи і видатки місцевих бюджетів. Система розмежування доходів та видатків між ланками бюджетної системи. Поняття комунальної власності. Комунальний кредит і фінанси комунальних підприємств. Міжбюджетне регулювання (субсидії, дотації, субвенції).

Тема 8. Соціальні позабюджетні фонди

Державні цільові фонди: сутність та класифікація. Постійні і тимчасові цільові фонди. Пенсійний фонд України: джерела формування та напрямки використання коштів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЇХ МІСЦЕ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

Тема 9. Фінанси суб'єктів господарювання

Поняття й сутність фінансів підприємств. Функції фінансів як внутрішня властивість і форма вияву їх сутності. Фінанси підприємств за умов формування ринкової економіки.

Сфери фінансових відносин підприємств. Фінансові відносини між підрозділами підприємств, між суб'єктами господарювання, з державою, банками, страховими компаніями.

Грошові доходи, грошові фонди, фінансові ресурси підприємств. Методи й способи формування фінансових ресурсів. Джерела формування фінансових ресурсів. Внутрішні й зовнішні джерела. Власні, позичені та залучені кошти. Державне регулювання формування фінансових ресурсів підприємств.

Основи організації фінансів підприємств: саморегулювання, самоокупність, самофінансування.

Особливості організації фінансів залежно від форми власності, галузі економіки, організації бізнесу, сфери діяльності.

Характеристика методів організації діяльності підприємств. Принципи комерційного розрахунку. Неприбуткова діяльність підприємств, особливості її ведення. Кошторисне фінансування, його принципи.

Характеристика фінансових ресурсів, що спрямовуються в основні та оборотні фонди. Амортизаційні відрахування як специфічний вид фінансових ресурсів. Особливості надання коштів із бюджету, державних цільових фондів. Кредити як тимчасові фінансові ресурси. Роль прибутку як фінансового ресурсу.

Тема 10. Фінанси домогосподарств

Домогосподарство як інституційна економічна одиниця та суб'єкт фінансових відносин. Теоретичні основи фінансів домогосподарств. Бюджет домогосподарства та його структура. Сукупні ресурси та сукупні витрати домогосподарств. Заощадження домогосподарств, їх класифікація, мотиви та чинники. Особисті фінанси та їх розвиток в умовах ринку.

Тема 11. Фінансова безпека держави

Поняття та базові елементи економічної безпеки держави. Сутність фінансової безпеки та її місце в системі економічної безпеки. Механізм та системи забезпечення фінансової безпеки держави.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКРЕМИХ ЛАНОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Тема 12. Фінансовий ринок

Фінансовий ринок та його основні сегменти. Об'єкти та суб'єкти фінансового ринку. Характеристика основних грошових потоків фінансового ринку. Структура фінансового ринку. Фінансові інструменти грошового ринку.

Тема 13. Страхування та страховий ринок

Об'єктивна необхідність і сутність страхового захисту. Страхові фонди як джерела забезпечення страхового захисту. Економічна природа і сутність страхування. Функції і принципи страхування. Класифікація страхування.

Поняття страхового ринку, його структура. Державне регулювання у сфері страхування.

Тема 14. Міжнародні фінанси

Сутність та функціональне призначення міжнародних фінансів. Міжнародний ринковий механізм перерозподілу фінансових ресурсів і капіталу. Міжнародний неринковий перерозподіл фінансових ресурсів. Фінанси країн з ринковою економікою.

Тема 15. Фінанси країн з розвинутою економікою

Основні аспекти фінансової системи Сполучених Штатів Америки. Фінансова система Японії та особливості її функціонування. Фінансова система Великої Британії. Основні положення структури фінансової системи Франції. Особливості функціонування фінансової системи Німеччини. Основи функціонування фінансової системи Скандинавських країн.

Тема 16. Фінанси Європейського Союзу

Європейська економічна інтеграція: етапи розвитку та коригування пріоритетів фінансової політики. Інституційна структура Європейського Союзу в контексті формування єдиної фінансової політики. Організація фінансів Європейського Союзу. Особливості формування бюджету та бюджетний процес Європейського Союзу. Гармонізація податкових систем країн-членів Євросоюзу.

2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття 1. Фінанси: сутінсть та функції. Фінансові ресурси.

1. Історія та економічні передумови виникнення фінансів.
2. Об'єктивна необхідність та призначення фінансів.
3. Функції фінансів.
4. Первинний і вторинний розподіл ВВП.
5. Дискусійні питання суті фінансових ресурсів.
6. Склад фінансових ресурсів та джерела їх формування.
7. Форми та напрями використання фінансових ресурсів.
8. Суть, склад та призначення фінансових резервів.
9. Золото-валютні резерви України: сутність та призначення.
10. Взаємозв'язок фінансових та кредитних ресурсів.

Практичне заняття 2. Фінансова система та фінансова політика

1. Сутність фінансової системи та принципи її побудови.
2. Дискусійні питання складу фінансової системи.
3. Характеристика складових фінансової системи та їх взаємозв'язок.
4. Фінансова політика, її сутність та значення.
5. Фінанси і фінансова політика – взаємозв'язок та відмінність.
6. Стратегія і тактика фінансової політики.
7. Фінансова політика держави: сутність, принципи, складові.
8. Фінансова політика суб'єктів господарювання.
9. Сутність та значення фінансового механізму.
10. Складові фінансового механізму, їх характеристика:
11. Фінансовий механізм на макро- і мікрорівні.
12. Дискусійні питання складу фінансового механізму.
13. Проаналізувати на конкретному прикладі дію фінансових важелів.
14. Зміст, принципи та методи фінансового планування.
15. Етапи фінансового планування.
16. Характеристика фінансових планів підприємств.
17. Фінансові плани держави.
18. Шляхи вдосконалення фінансового планування в сучасних умовах.
19. Зміст та принципи фінансового контролю.
20. Об'єкти та суб'єкти фінансового контролю на макро- та мікрорівні.
21. Класифікація фінансового контролю.
22. Організація фінансового контролю в Україні.
23. Аудит як вид незалежного фінансового контролю. Принципи та сфера застосування аудиту.
24. Відмінні ознаки аудиту та фінансового контролю.

Практичне заняття 3. Податки і податкова система

1. Соціально-економічна сутність та функції податків.
2. Основні принципи оподаткування.

3. Елементи оподаткування і класифікація податків.
4. Система оподаткування, її структура та принципи функціонування.
5. Податкова політика України на сучасному етапі.
6. Напрями реформування системи оподаткування в Україні.

Практичне заняття 4. Бюджет. Бюджетна система.

1. Бюджет як складова загальнодержавних фінансів та центральна ланка фінансової системи.
2. Бюджет як економічна категорія.
3. Бюджет як основний фінансовий план держави та централізований фонд грошових коштів.
4. Функції бюджету.
5. Поняття про бюджетний устрій. Бюджетна система України, принципи її побудови.
6. Характеристика ланок бюджетної системи.
7. Бюджетні права та бюджетна ініціатива.
8. Бюджетний процес, його сутність та етапи.
9. Бюджетне планування: сутність, методи, етапи.
10. Порядок складання, розгляду та затвердження бюджетів України.
11. Виконання бюджетів.
12. Бюджетна класифікація.
13. Розпорядники бюджетних коштів та їх види.
14. Доходи бюджетів та їх класифікація.
15. Видатки бюджетів: суть, класифікація.
16. Склад та структура видатків Державного бюджету України.

Практичне заняття 5. Бюджетний дефіцит

1. Сутність та передумови бюджетного дефіциту.
2. Наслідки бюджетного дефіциту.
3. Види дефіциту бюджету.
4. Причини виникнення бюджетного дефіциту.
5. Охарактеризувати методи покриття бюджетного дефіциту.
6. Шляхи подолання бюджетного дефіциту.

Практичне заняття 6. Державний кредит

1. У чому полягає економічна сутність та призначення державного кредиту?
2. Які існують види і форми державного кредиту?
3. За якими ознаками класифікують державні позики?
4. Які існують джерела погашення державних позик?
5. Що таке державний борг?
6. Які існують види державного боргу?
7. Які переваги внутрішнього боргу над зовнішнім?
8. Чи має державний борг економічно обґрунтовані межі?
9. У чому полягає сутність управління державним боргом?

Практичне заняття 7. Місцеві фінанси. Сутність місцевих фінансів, їх складові.

1. Місцеві бюджети, їх класифікація та роль в перерозподілі ВВП.
2. Виникнення інституту місцевого самоврядування: історичний ракурс.
3. Доходи місцевих бюджетів: класифікація та принципи формування.
4. Видатки місцевих бюджетів.
5. Методи міжбюджетного регулювання.
6. Сучасний стан місцевих фінансів України.
7. Що таке фінансова автономія та чим вона обумовлюється.
8. Способи бюджетного вирівнювання регіонів України.

Практичне заняття 8. Соціальні позабюджетні фонди

1. Розкрити сутність державних цільових фондів (ДЦФ) та охарактеризувати їх види.
2. З яких джерел формується бюджет Пенсійного фонду?
3. За якими напрямками використовуються кошти Пенсійного фонду?
4. Інші ДЦФ соціального призначення.
5. ДЦФ економічного призначення.
6. Пенсійна реформа в Україні.
7. Проблеми соціальних фондів в Україні.
8. Зарубіжний досвід соціального страхування
9. Аналіз бюджету Пенсійного фонду України за останні 3 роки.
10. Можливості зменшення дефіциту бюджету ПФУ?

Практичне заняття 9. Фінанси суб'єктів господарювання

1. В чому полягає сутність підприємництва?
2. Які принципи підприємницької діяльності Ви знаєте?
3. Що передбачає державне регулювання підприємницької діяльності?
4. Які є види та об'єднання підприємств?
5. Охарактеризуйте загальні та специфічні ознаки фінансів підприємств.
6. Дайте визначення фінансам підприємств.
7. Які функції виконують фінанси підприємств?
8. Що таке господарське товариство?
9. З чого складається майно підприємств?
10. Охарактеризуйте статутний капітал та фінансові ресурси підприємств.
11. В чому полягають особливості фінансів установ соціальної сфери?
12. Які характерні ознаки притаманні фінансам громадських організацій?

Практичне заняття 10. Фінанси домогосподарств

1. Домогосподарство як інституційна економічна одиниця та суб'єкт фінансових відносин.
2. Теоретичні основи фінансів домогосподарств.
3. Доходи домогосподарств та їх класифікація.
4. Видатки домогосподарств та їх структура.
5. Чинники, що впливають на видатки домогосподарств.

6. Бюджет домогосподарства та його структура.
7. Податки, які платять домогосподарства.
8. Заощадження домогосподарств, їх класифікація, мотиви та чинники.
9. Особисті фінанси та їх розвиток в умовах ринку.

Практичне заняття 11. Фінансова безпека держави

1. Що таке фінансова безпека держави?
2. Хто виступає суб'єктом фінансової безпеки держави?
3. Які є рівні фінансової безпеки?
4. Назвіть складові фінансової безпеки держави і регіону.
5. Які існують загрози для фінансової безпеки України в сучасних умовах?
6. Яку роль відіграє Державний бюджет України в забезпеченні фінансової безпеки нашої країни?
7. Назвіть чинники, що дестабілізують фінансову безпеку України. Які з них є основними?
8. Яким чином можна забезпечити податкову безпеку України в сучасних умовах?
9. Що таке "тіньова" економіка і як вона впливає на фінансову безпеку України?
10. Як впливає на фінансову безпеку України "олігархізація" економіки? Що можна зробити для вирішення вказаної проблеми?
11. Що таке "відмивання брудних грошей"? Як бореться Україна з цим явищем?
12. Назвіть основні індикатори фінансової безпеки держави.

Практичне заняття 12. Фінансовий ринок

1. В чому полягає зміст та значення фінансового ринку?
2. Які функції виконує фінансовий ринок?
3. Які є грошові потоки на фінансовому ринку?
4. Які складові фінансового ринку Ви знаєте?
5. Охарактеризуйте складові фінансового ринку залежно від класифікаційних ознак?
6. Що таке фінансові інструменти?
7. Які є види фінансових інструментів?

Практичне заняття 13. Страхування. Страховий ринок

1. Організація страхування та характеристика страхових потоків.
2. Галузі, форми і види страхування.
3. Необхідність страхового захисту та його форми.
4. Сутність страхування як економічної категорії та його специфічні ознаки.
5. Принципи страхування.
6. Функції страхування.
7. Роль та значення страхування в системі економічних відносин.
8. Як забезпечується державне регулювання страхового ринку?
9. Які етапи розвитку страхового ринку Ви можете назвати?

10. Дайте визначення страхової компанії.
11. Які вимоги до формування статутного капіталу страховика.
12. Які є види страхування?
13. З яких складових формується капітал страхової компанії?

Практичне заняття 14. Міжнародні фінанси

1. Що являють собою міжнародні фінанси у широкому і вузькому розумінні?
2. Що таке міжнародні фінансові інституції?
3. Як формується і використовується бюджет ООН?
4. Як формується і використовується бюджет ЄС?
5. Які функції виконує МВФ?
6. Як сформовано капітал МВФ?
7. У яких формах здійснюється кредитування МВФ?
8. Які методи валютного регулювання використовує МВФ?
9. Які фінансові інституції входять до групи Світового банку?
10. Які функції і напрями діяльності Міжнародного банку реконструкції і розвитку?
11. Як формується капітал і ресурси МБРР?
12. На яких напрямках діяльності спеціалізується Міжнародна асоціація розвитку?
13. На яких засадах здійснюється діяльність Міжнародної фінансової корпорації?
14. Які завдання і функції покладено на Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій?
15. Які завдання і функції Європейського центрального банку?
16. Які функції виконує Європейський інвестиційний банк?
17. Які функції і сфери діяльності Європейського банку реконструкції і розвитку?

Практичне заняття 15. Фінанси країн з розвинутою ринковою економікою

1. Яка структура фінансової системи США та особливості бюджетного процесу в цій державі?
2. Які Ви знаєте загальні риси федерального бюджету та податкової системи ФРН?
3. Розкрийте склад фінансової системи Великої Британії та дайте коротку характеристику її складових.
4. Які принципи управління державним боргом у Великої Британії?
5. Опишіть особливості системи спеціальних фондів у Франції.
6. Дайте характеристику складових фінансової системи Японії.
7. У чому полягає специфіка моделі державних фінансів у Скандинавських державах?
8. Опишіть особливості державних фінансів Швеції.
9. Поясніть завдання та призначення стабілізаційного фонду у Норвегії.
10. Охарактеризуйте риси сучасної фінансової політики Фінляндії.

Практичне заняття 16. Фінанси Європейського Союзу

1. Які етапи економічної інтеграції у своєму розвитку пройшов ЄС? Чому ЄС є найбільш розвинутим інтеграційним угрупованням у світі?
2. Проаналізуйте та порівняйте етапи економічної інтеграції в Європі. У чому полягають особливості фінансової політики на кожному із них?
3. У чому полягають особливості економічної інтеграції та фінансової політики на етапі формування спільного ринку та єдиного внутрішнього ринку ЄС?
4. Які переваги та недоліки економічної інтеграції в ЄС?
5. У чому полягає історична роль підписання Маастрихтської угоди? Назвіть її найважливіші положення.
6. Охарактеризуйте сутність фінансів ЄС.
7. Які особливості бюджету ЄС?
8. На яких принципах і за рахунок яких джерел формуються доходи бюджету ЄС?
9. Охарактеризуйте видатки бюджету ЄС.
10. Які особливості бюджетного процесу в ЄС?
11. Яка інституційна структура ЄС?
12. Яка роль та функціональне призначення керівних органів, що утворюють "інституційний трикутник" і відіграють ключову роль у прийнятті фінансових рішень у ЄС?
13. У чому полягають особливості функціонування та призначення Економічного і соціального комітету та Комітету регіонів ЄС.
14. Розкрийте роль та функціональне призначення фінансових інституцій ЄС — Європейського інвестиційного банку та Європейського центрального банку.
15. Що передбачає уніфікація і гармонізація податкових систем країн ЄС?

3. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яка з перелічених функцій властива фінансам:

1. контрольна;
2. стимулююча;
3. фондоутворююча;
4. бюджетна;
5. накопичувальна.

2. Які сфери охоплюють фінансові відносини:

1. тільки виробничу сферу;
2. сферу розподілу;
3. сферу розподілу і перерозподілу;
4. бюджетну сферу;
5. виробничу та невиробничу сферу.

3. Що не належить до об'єктів фінансових відносин :

1. держава, підприємства, домогосподарства;
2. ВВП і національний дохід;
3. фінансові інструменти та фінансові важелі;
4. виручка, чистий дохід та прибуток;
5. доходи та видатки бюджету.

4. Визначте суб'єктів фінансових відносин:

1. виручка, чистий дохід, прибуток;
2. цінні папери, доходи, видатки;
3. держава, підприємства, громадяни;
4. ВВП, національний дохід і національне багатство;
5. грошові заощадження та кредитні ресурси банків.

5. Які передумови виникнення фінансів :

1. виникнення товарного виробництва;
2. виникнення держави і дія закону вартості;
3. виникнення податків і податкової служби;
4. перетворення грошей на капітал;
5. виникнення банків та фінансово-кредитного механізму.

6. Яким шляхом проявляється дія контрольної функції фінансів:

1. розподілу та перерозподілу фінансових потоків;
2. концентрації фінансових ресурсів у контролюючих органах;
3. контролю правильності формування, розподілу й використання фондів грошових коштів як держави, так і суб'єктів господарювання;
4. проведення заходів дотримання законності у галузі фінансів;
5. контролю за виконанням рішень уряду у фінансовій сфері.

7. Що не входить до складу державних фінансів:

1. державний бюджет;
2. корпоративні фінанси;
3. державний кредит;
4. позабюджетні спеціальні фонди соціального страхування;
5. фінанси підприємств державної власності.

8. Громадський фінансовий контроль здійснюють:

1. місцеві адміністрації;
2. партії, рухи;
3. Державна митна служба;
4. Президент;
5. Верховна Рада України.

9. Яка ланка є провідною ланкою загальнодержавних фінансів:

1. державний бюджет;
2. державний кредит;
3. позабюджетні фонди;
4. фінанси підприємств державної власності;
5. місцеві бюджети.

10. Які з перерахованих фондів належать до державних цільових фондів :

1. державний пенсійний фонд;
2. державний фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
3. державний фонд соціального страхування на випадок безробіття;
4. державний фонд соціального страхування від нещасних випадків.
5. всі відповіді вірні.

11. Що означає принцип самостійності побудови фінансової системи означає:

1. всі ланки фінансової системи поєднані між собою;
2. всі ланки фінансової системи самостійно формують свої доходи;
3. кожна ланка фінансової системи країни має свої джерела формування доходів та напрями їх використання;
4. всі ланки фінансової системи не залежать від держави;
5. всі ланки фінансової системи повністю незалежні між собою.

12. Через який механізм реалізується фінансова політика держави:

1. розробку загальної концепції фінансової політики;
2. визначення її основних напрямів, цілей, головних завдань;
3. створення відповідного фінансового механізму;
4. управління фінансовою діяльністю держави та інших суб'єктів економіки.
5. всі відповіді правильні.

13. Як розрізняють фінансову політику держави залежно від рівня економічної системи :

1. фінансову політику на мікро- та макрорівні;
2. фінансову політику на рівні регіону міста, територіальної громади;
3. фінансову політику щодо державного та місцевого бюджету;
4. фінансову політику галузей та окремих господарюючих суб'єктів;
5. всі відповіді правильні.

14. Як розрізняють фінансову політику держави залежно від характеру заходів і часу, на який вони розраховані:

1. монетарну та фіскально-бюджетну політику;
2. експансійну та рестрикційну політику;

3. фінансову стратегію і фінансову тактику;
4. політику прямого втручання і політику мінімальних обмежень;
5. всі відповіді не правильні.

15. Що передбачає фінансова стратегія :

1. вирішення завдань окремого етапу розвитку країни.
2. основні напрями використання фінансів на тривалу перспективу.
3. вирішення завдань фінансової кризи в країні.
4. використання фінансів в масштабі країни на певному етапі.
5. використання фінансів підприємств на тривалу перспективу.

16. Які заходи не стосуються фінансово-бюджетної політики держави:

1. встановлення валютного коридору;
2. встановлення податкових ставок;
3. визначення норм відрахування у спеціальні державні фонди;
4. надання бюджетних трансфертів;
5. встановлення податкових пільг.

17. Що передбачає митна політика держави :

1. заходи держави щодо регулювання обсягів експорту та імпорту;
2. наповнення державного бюджету;
3. встановлення валютного курсу;
4. утворення вільних економічних зон;
5. безеквівалентні фінансові вилучення.

18. Яке правильне визначення фінансового механізму:

1. набір методів встановлення фінансових відносин між суб'єктами господарювання;
2. прийоми і методи розподілу ВВП та національного доходу;
3. набір фінансових інструментів впливу на економіку;
4. сукупність фінансових форм та методів , важелів та інструментів, за допомогою яких забезпечується вплив держави на створення, розподіл і перерозподіл ВВП;
5. всі відповіді правильні.

19. Які з перерахованих елементів входять до складу фінансового механізму?

1. фінансові методи і фінансові важелі;
2. правове забезпечення;
3. нормативне забезпечення;
4. інформаційне забезпечення;
5. всі відповіді правильні.

20. У яких формах не здійснюється фінансове забезпечення?

1. самофінансування;
2. кредитування;
3. зовнішнє фінансування;
4. фінансове регулювання;
5. всі відповіді правильні.

21. Які з перерахованих цілей переслідує фінансовий контроль?

1. дотриманням фінансового законодавства в процесі формування та

- використання фондів грошових коштів;
 - 2. оцінка економічної ефективності фінансово-господарських операцій та доцільність зроблених витрат;
 - 3. пошук резервів зростання фінансових ресурсів держави та на виробництво;
 - 4. правильне відображення в господарських операціях затрат та виявлення непродуктивних витрат;
 - 5. всі відповіді правильні.
- 22. Які з принципів не належать до принципів фінансового контролю :**
- 1. незалежність і гласність;
 - 2. превентивність і дієвість;
 - 3. регулярність і об'єктивність;
 - 4. принцип єдності і субсидіарності;
 - 5. правильна відповідь відсутня.
- 23. Які з перерахованих завдань не належать до основних завдань аудиторського контролю:**
- 1. встановлення достовірності бухгалтерської і фінансової звітності;
 - 2. встановлення відповідності зроблених фінансових та господарських операцій нормативним актам;
 - 3. розробку, затвердження і виконання бюджетів всіх рівнів, а також позабюджетних фондів;
 - 4. перевірку платіжно-розрахункової документації;
 - 5. перевірку податкових декларацій та інших фінансових зобов'язань і вимог економічних суб'єктів, що перевіряються.
- 24. Як поділяються фінансові ресурси в залежності від рівня, на якому проходить їх формування і використання:**
- 1. власні і залучені;
 - 2. централізовані і децентралізовані;
 - 3. державні і приватні;
 - 4. акціонерні і пайові;
 - 5. основні і оборотні.
- 25. Що включають фінансові ресурси держави :**
- 1. фінансові ресурси органів державного управління;
 - 2. фінансові ресурси всіх видів і форм підприємницьких структур;
 - 3. фінансові ресурси населення;
 - 4. фінансові ресурси міжнародних фінансових організацій;
 - 5. всі відповіді правильні.
- 26. Які з перерахованих фінансових ресурсів не перебувають у розпорядженні держави:**
- 1. ресурси бюджетної системи;
 - 2. ресурси централізованих фондів;
 - 3. ресурси господарюючих суб'єктів;
 - 4. ресурси національного банку;
 - 5. ресурси державних кредитних установ.
- 27. Державний бюджет України затверджує:**

1. Верховна Рада;
2. міністр фінансів;
3. прем'єр-міністр;
4. Кабінет Міністрів;
5. Голова Верховної Ради.

28. Яка з фінансових ознак не стосується фінансових резервів?

1. фінансові резерви є одним з елементів фінансових ресурсів;
2. фінансові резерви створюються у фондovій формі;
3. фінансові резерви – це грошові кошти, на деякий час вилучені з обороту;
4. фінансові резерви – це грошові кошти, що вирішальним чином впливають на розмір прибутку підприємства;
5. фінансові резерви виступають необхідною умовою стабільного і збалансованого розвитку.

29. Якими методами не може відбуватися формування фінансових резервів:

1. бюджетним;
2. галузевим;
3. госпрозрахунковим;
4. балансовим;
5. страховим.

30. Хто розпоряджається Резервним фондом у складі Державного бюджету:

1. Верховна Рада України;
2. Президент України;
3. Кабінет Міністрів України;
4. Державне казначейство;
5. всі відповіді правильні.

31. Яке з понять включає в себе фінансовий ринок :

1. сфера реалізації фінансових відносин у суспільстві;
2. механізм акумулювання та розподілу заощаджень та тимчасово вільних фінансових ресурсів;
3. механізм трансформації тимчасово вільних коштів у позичковий капітал;
4. сфера діяльності інвесторів, емітентів та фінансових посередників;
5. всі приведені висловлювання стосуються фінансового ринку.

32. Які функції не відносять до функцій фінансового ринку:

1. забезпечення високого рівня доходності капіталу;
2. формування ринкових цін на окремі фінансові інструменти і послуги;
3. контроль за дотриманням фінансового законодавства;
4. мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів;
5. перерозподіл фінансових ресурсів .

33. За якою ознакою фінансовий ринок поділяється на первинний і вторинний:

1. за терміном обігу фінансових активів;
2. залежно від того, чи нові фінансові активи пропонуються для продажу, чи емітовані раніше;

3. за умовами передачі вільних фінансових ресурсів;
4. а терміном обігу фінансових активів;
5. за національною приналежністю.

34. Де у процесі фінансового планування формується та використовується децентралізована частина фінансових ресурсів:

1. на рівні господарюючих суб'єктів;
2. на рівні галузей і регіонів;
3. на рівні держави;
4. у державному бюджеті;
5. правильна відповідь відсутня.

35. Які з фінансових планів не складаються на рівні держави:

1. платіжний календар і бізнес-план;
2. баланс фінансових ресурсів і витрат держави;
3. зведений бюджет;
4. платіжний баланс;
5. баланс грошових доходів і витрат населення.

36. Чим поточне фінансове планування від відрізняється перспективного:

1. термінами охоплення об'єкта планування;
2. складом суб'єктів планування;
3. набором показників;
4. методами планування;
5. правильної відповіді немає.

37. Що передбачає комерційний розрахунок:

1. перелік фондів підприємства, які формуються з прибутку;
2. своєчасне виконання зобов'язань перед бюджетом;
3. одержання максимального прибутку при мінімальних затратах;
4. наявність бюджетних трансфертів;
5. самостійний вибір програми діяльності підприємства.

38. Хто затверджує штатний розпис вузу:

1. міністр освіти;
2. міністр фінансів;
3. керівник вузу;
4. обласне фінансове управління;
5. відділення обласного казначейства.

39. Чим обумовлена необхідність існування бюджету:

1. наявністю держави;
2. функціонуванням товарно-грошових відносин;
3. необхідністю організації фінансового контролю;
4. дією економічних законів;
5. виникненням грошей.

40. Хто організовує виконання Державного бюджету України:

1. Верховна Рада;
2. Президент;
3. прем'єр-міністр;
4. Кабінет Міністрів;

5. міністерство фінансів.

41. Чим гарантується державний внутрішній борг:

1. усім майном, що перебуває у загальнодержавній власності;
2. усім майном, що перебуває у власності державних підприємств;
3. усім майном, що перебуває у власності держави, підприємств усіх форм власності та населення;
4. державними цінними паперами;
5. золотовалютними резервами.

42. Що таке комерційний кредит:

1. будь-який кредит взагалі;
2. банківський кредит;
3. кредит продавця покупцю;
4. кредит на купівлю інвестиційних засобів;
5. немає правильної відповіді.

43. Що таке власні доходи:

1. доходи, які на довготривалій основі передаються до місцевого бюджету у розмірі визначеною єдиною часткою;
2. загальнодержавні доходи, які передаються бюджетом адміністративно-територіальних утворень для їх збалансування в повному або частковому розмірі;
3. доходи, що формуються в наслідок рішень, які приймають органи місцевого самоврядування;
4. спрямовуються за нестачі доходів інших з метою збалансування місцевого бюджету;
5. спрямовуються за нестачі доходів інших з метою фінансового вирівнювання місцевого бюджету.

44. Що таке міжбюджетні відносини:

1. відносини між державою та іншими країнами;
2. відносини держави та міжнародних фінансових організацій;
3. відносини між державою та місцевими бюджетами;
4. відносини між місцевими бюджетами та громадою;
5. правильна відповідь відсутня.

45. Що є прикладом фінансової стратегії:

1. проведення приватизації;
2. територіальний перерозподіл фінансових ресурсів через бюджетну систему;
3. подолання інфляції;
4. подолання спаду виробництва;
5. всі відповіді вірні.

46. Що є вхідною ланкою фінансової системи:

1. зведений бюджет;
2. державні цільові фонди;
3. фінанси комерційних підприємств;
4. фінанси некомерційних підприємств;
5. фінанси домогосподарств.

47. Хто затверджує основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період:

1. Верховна Рада;
2. Президент;
3. прем'єр-міністр;
4. Кабінет Міністрів;
5. міністр фінансів.

48. Що таке фінансові ресурси підприємства:

1. грошові кошти, які формуються в процесі розподілу і використання валового внутрішнього продукту за певний період;
2. вартісна оцінка майна, яким володіє підприємство;
3. акумульовані підприємством з різних джерел грошові кошти, що надходять в його господарський обіг і призначені для покриття потреб підприємства;
4. статутний капітал підприємства;
5. резервний капітал підприємства.

49. Від чого залежать методи проведення фінансової політики в окремій країні:

1. стабільності грошової одиниці;
2. рівня економічного розвитку;
3. національних традицій;
4. системи владних структур держави;
5. всі відповіді вірні.

50. Що таке статутний капітал підприємства:

1. сукупність вкладів (у грошовому і матеріальному вираженні) учасників або власників у майно підприємства;
2. сукупність вкладів (у грошовому вираженні) учасників або власників у майно підприємства;
3. майно підприємства, яке формується в процесі його фінансово-господарської діяльності;
4. сукупність вкладів (у матеріальному вираженні) учасників або власників у майно підприємства;
5. немає правильної відповіді.

51. Бюджет виконує функції:

1. розподільчу;
2. стимулюючу;
3. госпрозрахункову;
4. регулювання витрат виробництва;
5. формування ринкової інфраструктури.

52. Хто затверджує розміри бюджетних трансфертів у бюджети нижчого рівня:

1. Верховна Рада;
2. Президент;
3. прем'єр-міністр;
4. Кабінет Міністрів;

5. міністр фінансів.

53. Яке з визначень податків є найвичерпнішими:

1. будь-який платіж на користь держави;
2. сукупність платежів на користь держави, що встановлені законодавством;
3. добровільні пожертвування на користь держави;
4. обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податків відповідно до Податкового кодексу;
5. плата за користування певними благами.

54. Які видатки за цільовим призначенням відносяться до видатків бюджету на народне господарство:

1. на капітальні вкладення;
2. на оплату праці;
3. на виробництво продукції;
4. на приріст і поповнення оборотних активів;
5. на сплату податків.

55. Хто здійснює управління державним боргом:

1. Верховна Рада України;
2. Кабінет Міністрів України;
3. Міністерство фінансів України;
4. Рахункова палата Верховної Ради України;
5. Державне Казначейство України.

56. Дайте визначення процесу внесення грошових коштів на зберігання:

1. факторинг;
2. депозит;
3. овердрафт;
4. форфейтинг;
5. цесія.

57. У якій формі створюються фінансові резерви:

1. матеріальній формі;
2. грошовій формі;
3. матеріальній і грошовій формі;
4. безготівковій;
5. немає правильної відповіді.

58. Куди направляється капітал підприємства:

1. направляється на споживання;
2. направляється на розвиток виробничо-торгового процесу;
3. направляється на утримання і розвиток об'єктів соціальної сфери;
4. залишається в резерві;
5. направляється на матеріальне стимулювання працівників.

59. Які особливості функціонування громадських організацій:

1. відсутність комерційної діяльності;
2. відсутність державного фінансування;
3. виключно бюджетне фінансування видатків;
4. діяльність за рахунок спонсорських пожертвувань;

5. немає правильної відповіді.

60. Що таке державні цільові фонди:

1. централізовані фонди грошових коштів;
2. децентралізовані фонди грошових коштів.
3. грошові кошти підприємств;
4. грошові кошти домогосподарств;
5. немає правильної відповіді.

61. Які функції місцевих фінансів:

1. регулююча, мотиваційна;
2. фінансова, соціально-економічного регулювання;
3. контрольна, фінансова;
4. стимулююча, акумулююча;
5. ефективності та справедливості.

62. Що таке закріплені доходи бюджету:

1. які в законодавчому порядку закріплюються за певним бюджетом і не підлягають передачі у бюджети нижчого рівня;
2. які в законодавчому порядку закріплюються за бюджетом вищого рівня і у певному обсязі підлягають передачі у бюджети нижчого рівня;
3. не виявлені доходи;
4. бюджетні кредити;
5. дотації.

63. Що відноситься до нематеріальних активів підприємства:

1. книги;
2. грошові перекази в дорозі;
3. репутація фірми;
4. акції;
5. будівлі та споруди.

64. Який розмір щомісячних профспілкових членських внесків:

1. 3% від місячної заробітної плати, доходу;
2. 2% від місячної заробітної плати, доходу;
3. 1% від місячної заробітної плати, доходу;
4. 10% від місячної заробітної плати, доходу;
5. 20% від місячної заробітної плати, доходу.

65. Дайте визначення державних цільових фондів:

1. сукупність фондів грошових коштів цільового призначення, які знаходяться в розпорядженні центральних та місцевих органів влади;
2. сукупність фондів грошових коштів цільового призначення, сформованих за рахунок внесків фізичних осіб;
3. децентралізовані фонди грошових коштів, які формуються за рахунок внесків суб'єктів господарювання;
4. централізовані фонди грошових коштів, що формуються за рахунок податків і зборів;
5. немає правильної відповіді.

66. Що таке міжбюджетні трансфери:

1. кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого;
2. кошти, які надаються з одного бюджету до іншого на поворотній основі;
3. кошти, які надаються іншими державами і організаціями до бюджету України на поворотній основі;
4. кошти, які надаються громадянами до державного бюджету;
5. всі відповіді вірні.

67. Що таке державний кредит:

1. сукупність відносин, в яких держава виступає позичальником вільних коштів у населення та підприємницьких структур;
2. банківський кредит, що надається державними органами;
3. сукупність відносин, в яких держава виступає в ролі кредитора;
4. сукупність відносин, в яких держава виступає в ролі позичальника коштів, кредитора та гаранта;
5. всі відповіді вірні.

68. Резервний фонд Державного бюджету України створюється у розмірі:

1. до 1% обсягу видатків Державного бюджету України;
2. до 2% обсягу доходів Державного бюджету України;
3. більше 1% обсягу доходів Держбюджету України;
4. більше 2% обсягу видатків Держбюджету України;
5. до 2% обсягу видатків Держбюджету України.

69. Бюджет України виступає в якості:

1. децентралізованого фонду грошових коштів держави;
2. вихідної ланки фінансової системи;
3. провідна ланки фінансової системи;
4. основного фінансового плану держави;
5. кошторису видатків держави.

70. Податковою системою називають:

1. сукупність встановлених в країні податків і обов'язкових платежів;
2. сукупність встановлених в країні обов'язкових платежів;
3. сукупність встановлених в країні зборів;
4. поєднання встановлених в країні зборів, податків, обов'язкових платежів та органів, що контролюють їх надходження до бюджету;
5. сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом держави порядку.

71. Міністерство фінансів України виконує функцію:

1. складає проект Державного бюджету України;
2. затверджує Державний бюджет України;
3. здійснює контроль за додержанням податкового законодавства;
4. здійснює фінансування видатків державного бюджету;
5. визначає основні засади митної політики держави.

72. Головними напрямками витрачання коштів резервного фонду Державного бюджету України є:

1. погашення боргів уряду;
2. непередбачені витрати, пов'язані з введенням нових законів;
3. фінансування витрат, пов'язаних з капітальним будівництвом;
4. збільшення суми видатків за статтями, передбаченими у Державному бюджеті;
5. фінансування робіт по оновленню виробничих фондів державних підприємств.

73. Оперативне управління фінансами в Україні здійснюють:

1. Президент України;
2. Прем'єр міністр України;
3. Кабінет Міністрів України;
3. фінансові служби міністерств, підприємств та організацій;
5. Верховна Рада України.

74. До натуральних методів фінансового контролю відносять:

1. інвентаризацію;
2. перевірку;
3. ревізію;
4. балансовий метод;
5. немає правильної відповіді.

75. Найбільш розповсюдженими серед фінансових санкцій є:

1. ревізія;
2. перевірка;
3. штраф, пеня;
4. податки;
5. обов'язкові збори.

76. Силу закону мають наступні фінансові плани:

1. баланс доходів і видатків підприємства;
2. баланс фінансових ресурсів і витрат держави;
3. Державний бюджет;
4. платіжний календар;
5. бізнес-плани.

77. Найважливішими принципами підприємницької діяльності є:

1. вільне встановлення витрат, що входять у собівартість продукції;
2. вільне розпорядження прибутком;
3. вільний вибір податкових зобов'язань;
4. вільне встановлення норм амортизаційних відрахувань;
5. немає правильної відповіді.

78. Які на практиці використовуються методи покриття бюджетного дефіциту:

1. емісійний та беземісійний;
2. банківського довготермінового кредитування;
3. банківського короткотермінового кредитування;
4. немає правильної відповіді;
5. всі відповіді вірні.

79. До централізованих грошових коштів належать:

1. кошти домогосподарств;
2. фонд економічного стимулювання з прибутку;
3. амортизаційний фонд;
4. фонд оплати праці;
5. фонди міністерств.

80. Залежно від суб'єктів, які здійснюють фінансовий контроль, існують такі його види:

1. державний, громадський, аудит;
2. поточний, наступний;
3. поточний, наступний, попередній;
4. документальний, натуральний;
5. всі відповіді вірні.

81. Що таке бюджетний дефіцит:

1. перевищення доходів над видатками;
2. перевищення видатків над доходами;
3. рівність доходної і видаткової частини бюджету;
4. вірні відповіді а і б;
5. вірної відповіді немає.

82. Розмір дефіциту бюджету встановлюється у відсотках:

1. до загальної величини доходів бюджету;
2. до загальної величини видатків бюджету;
3. до обсягу валового внутрішнього продукту;
4. до обсягу національного доходу;
5. до обсягу експорту чи імпорту.

83. Сукупність відносин, в яких держава виступає в ролі позичальника коштів, кредитора та гаранта – це:

1. державний кредит;
2. державний борг;
3. державний бюджет;
4. місцевий бюджет;
5. місцеві фінанси.

84. Державний внутрішній борг не гарантується:

1. усім майном, що перебуває у загальнодержавній власності;
2. коштами державного бюджету;
3. усім майном, що перебуває у власності підприємств усіх форм власності та населення;
4. вірної відповіді немає;
5. вірна відповідь 1 і 2.

85. Управління державним боргом здійснює:

1. Верховна Рада України;
2. Кабінет Міністрів України;
3. Міністерство фінансів України;
4. Рахункова палата Верховної Ради України;
5. вірної відповіді немає.

86. Що не відноситься до фінансових важелів:

1. норми амортизаційних відрахувань;
2. податки;
3. обов'язкові збори;
4. відсотки за користування кредитом;
5. фінансове регулювання.

87. Місцеві фінанси – це:

1. система формування, розподілу та використання грошових та інших фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій та завдань;
2. найчисленніша ланка бюджетної системи, вони відіграють важливу роль у перерозподілі ВВП, в фінансуванні державних видатків передусім соціальної спрямованості;
3. система формувань, розподілу та використання грошових ресурсів для забезпечення державними органами влади покладених на них функцій та завдань;
4. вірної відповіді немає;
5. система доходів та видатків бюджетів.

88. Які функції не виконують місцеві фінанси:

1. мотиваційна;
2. фіскальна,
3. соціально-економічне регулювання;
4. вірна відповідь 1 і 2;
5. вірної відповіді немає.

89. Місцевий бюджет - це:

1. основна ланка фінансової системи і основна фінансова категорія, він об'єднує основні доходи і видатки країни;
2. сукупність розподільчих та перерозподільчих відносин, що виникають в процесі формування і використання централізованих фондів фінансових ресурсів призначених для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій;
3. найчисленніша ланка бюджетної системи бюджетної системи, вони відіграють важливу роль у перерозподілі ВВП, в фінансуванні державних видатків передусім соціальної спрямованості;
4. сукупність перерозподільчих відносин, що виникають в процесі використання централізованих фондів фінансових ресурсів призначених для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій;
5. вірної відповіді немає.

90. Згідно з бюджетною класифікацією склад доходів місцевого бюджету поділяється на:

1. податкові надходження і доходи від операцій з капіталом;
2. поточні і капітальні доходи;
3. власні і місцеві доходи;
4. регулюючі і закріплені доходи;

5. вірна відповідь 1 і 2.

91. Що входить до неподаткових надходжень згідно з бюджетною класифікацією доходів бюджету:

1. доходи від власності та підприємницької діяльності;
2. податки на доходи і прибуток;
3. державний запас товарів і нематеріальних активів;
4. доходи від митних зборів;
5. вірної відповіді немає.

92. Видатки бюджету поділяються на таку кількість функціональних груп:

1. одну;
2. дві;
3. три;
4. чотири;
5. шість.

93. Страхування ґрунтується на таких принципах:

1. майновий ризик;
2. страховий інтерес;
3. повна сплата страхових премій;
4. максимальна довіра до держави;
5. вірної відповіді немає.

94. Франшиза - це:

1. форма договору страхування;
2. одна з систем страхового забезпечення;
3. частка збитку, що не відшкодовується страховиком;
4. додаткова плата за страхування;
5. страхова сума.

95. Страхування як економічна категорія виконує такі функції:

1. регулюючу;
2. страхового інтересу;
3. превентивну;
4. контролюючу;
5. суброгації.

96. Класифікація страхування за економічними ознаками не передбачає класифікацію за:

1. об'єктами страхування;
2. формами проведення страхування;
3. статусом страховика;
4. характером небезпек;
5. за спеціалізацією страховика.

97. Існують наступні галузі страхування:

1. обов'язкове;
2. майнове; особисте, відповідальності;
3. добровільне;
4. життя; особисте;

5. відповідальності.

98 .Страховими агентами, згідно з чинним законодавством України, можуть бути:

1. тільки юридичні особи;
2. тільки фізичні особи;
3. юридичні особи і громадяни;
4. тільки штатні працівники страхової компанії;
5. вірної відповіді немає.

99. Зміст договору страхування:

1. регламентується законодавством;
2. визначається за згодою сторін;
3. вірно “а” і “б”;
4. вірної відповіді немає;
5. визначається Законом України “Про Державний бюджет”.

100. Визначте страхова послуга як специфічний товар, пропонується на:

1. фінансовому ринку
2. фондовому ринку
3. страховому ринку
4. біржовому ринку
5. інвестиційному ринку

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік, іспит

Залік і іспит проводяться у письмовій формі. Екзаменаційний білет містить: три відкриті питання (5 балів за повну відповідь), 5 визначень (1 бал за повну відповідь на одне питання), 40 тестів (1 бал за кожен правильну відповідь).

Перелік питань залік

1. Сутність та необхідність фінансів
2. Визначення фінансів різними вітчизняними науковцями.
3. Трагування фінансів зарубіжними ученими.
4. Історичні передумови розвитку фінансової науки.
5. Функції фінансів
6. Склад і структура фінансових ресурсів
7. Фінансові резерви, їх призначення
8. Сутність фінансової системи, її склад і принципи побудови
9. Сутність, основи організації та завдання фінансової політики
10. Стратегія і тактика фінансової політики
11. Фінансова політика держави і суб'єктів господарювання
12. Сутність та складові фінансового механізму
13. Фінансове планування
14. Фінансовий контроль
15. Фінансові важелі
16. Сутність та призначення бюджету держави. Функції бюджету.
17. Бюджетна система: сутність та склад
18. Бюджетний устрій
19. Бюджетні права та бюджетна ініціатива
20. Особливості бюджетного процесу в Україні
21. Бюджетна класифікація: сутність та структура
22. Доходи бюджетів
23. Видатки бюджетів
24. Бюджетний дефіцит: сутність, наслідки та шляхи подолання
25. Державний кредит та його особливості.
26. Види державного боргу та його наслідки.
27. Податки: сутність, функції та види
28. Податкова політика
29. Податкова система та принципи її побудови
30. Державні цільові фонди: сутність та класифікація
31. Пенсійний фонд України: джерела формування та напрямки витрачання коштів
32. Фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності: фінансові аспекти діяльності
33. Джерела коштів Фонду соціального страхування на випадок безробіття на напрями їх використання

34. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань: джерела формування та напрями використання коштів.
35. Загальна характеристика місцевих фінансів.
36. Місцеві бюджети, їх сутність та значення
37. Доходи місцевих бюджетів
38. Видатки місцевих бюджетів
39. Міжбюджетне регулювання (субсидії, дотації, система процентних відрахувань).
40. Бюджетний федералізм та напрями фінансового вирівнювання в державі.

Перелік питань на іспит

1. Сутність фінансів та їх необхідність у суспільстві.
2. Історія виникнення та розвитку фінансів.
3. Предмет і метод фінансової науки.
4. Функції, принципи і роль фінансів.
5. Взаємозв'язок і відмінності фінансів з іншими економічними категоріями
6. Структурна побудова фінансової системи.
7. Принципи побудови, характерні риси та завдання фінансових систем.
8. Управління фінансовою системою.
9. Фінансова політика та її складові частини.
10. Етапи формування та реалізації фінансової політики держави.
11. Цілі та завдання фінансової політики держави.
12. Фінансовий механізм реалізації фінансової політики.
13. Фінансовий контроль. Принципи його організації, види та методи.
14. Економічна суть фінансових ресурсів.
15. Склад та структура фінансових ресурсів.
16. Баланс фінансових ресурсів держави.
17. Напрями використання фінансових ресурсів підприємств.
18. Фінансові резерви та їх призначення.
19. Роль, місце та функції фінансового ринку.
20. Структура фінансового ринку.
21. Характеристика суб'єктів фінансового ринку.
22. Основні об'єкти фінансового ринку та їх характеристика.
23. Зміст та завдання фінансового планування.
24. Принципи та функції фінансового планування.
25. Етапи та методи у фінансовому плануванні.
26. Система фінансових планів.
27. Державний бюджет як економічна категорія.
28. Бюджетна система та бюджетний устрій.
29. Доходи Державного бюджету.
30. Видатки Державного бюджету.
31. Бюджетний процес, його основні етапи.
32. Бюджетний дефіцит та державний борг.

33. Організація бюджетного планування.
34. Фінанси підприємницьких структур, їх суть та сфери застосування.
35. Організаційно-правові форми здійснення фінансово-господарської діяльності.
36. Принципи організації фінансів підприємницьких структур.
37. Виробничі фонди підприємств, їх роль, структура та класифікація.
38. Фінансові результати діяльності підприємств
39. Економічна суть, характерні ознаки та призначення податків.
40. Елементи системи оподаткування.
41. Функції податків та принципи оподаткування.
42. Класифікація та основні види податків.
43. Склад та структура податкової системи держави
44. Зміст, склад та завдання державних фінансів.
45. Державні доходи та державні видатки.
46. Державний бюджет, його сутність і роль.
47. Бюджетна система України та її структура.
48. Принципи побудови бюджетної системи.
49. Бюджетний процес та його етапи.
50. Бюджетна класифікація, її структура та призначення.
51. Доходи державного бюджету та їх класифікація.
52. Видатки державного бюджету та їх класифікація.
53. Дефіцит та профіцит бюджету
54. Державний кредит та державний борг.
55. Місцеві фінанси та їх структура.
56. Склад та структура місцевих бюджетів.
57. Дефіцит та профіцит місцевих бюджетів .
58. Порядок складання, затвердження та виконання місцевих бюджетів.
59. Загальні засади регулювання між бюджетних відносин.
60. Міжбюджетні трансферти: види, порядок їх визначення та практика надання .
61. Об'єктивна необхідність і сутність страхового захисту.
62. Економічна природа і сутність страхування.
63. Функції і принципи страхування.
64. Класифікація страхування.
65. Поняття страхового ринку, його структура.
66. Сутність страхової компанії та організація її діяльності
67. Домогосподарство як інституційна економічна одиниця та суб'єкт фінансових відносин.
68. Теоретичні основи фінансів домогосподарств.
69. Бюджет домогосподарства та його структура.
70. Сукупні ресурси та сукупні витрати домогосподарств.
71. Заощадження домогосподарств, їх класифікація, мотиви та чинники.
72. Сутність фінансової безпеки та її місце в системі економічної безпеки.
73. Механізм та системи забезпечення фінансової безпеки держави.
74. Основні аспекти фінансової системи Сполучених Штатів Америки.

- 75.Фінансова система Японії та особливості її функціонування.
- 76.Фінансова система Великої Британії.
- 77.Основні положення структури фінансової системи Франції.
- 78.Особливості функціонування фінансової системи Німеччини.
- 79.Основи функціонування фінансової системи Скандинавських країн.
- 80.Європейська економічна інтеграція: етапи розвитку та коригування пріоритетів фінансової політики.
- 81.Інституційна структура Європейського Союзу.
- 82.Організація фінансів Європейського Союзу.
- 83.Особливості формування бюджету та бюджетний процес Європейського Союзу.
- 84.Гармонізація податкових систем країн-членів Євросоюзу.

5. ФОРМИ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

В процесі вивчення дисципліни використовують такі методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- оцінювання виконання ІНДЗ;
- письмові (усні) залік та іспит.

Залік

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з ОК визначається так:

- кількості балів за поточне оцінювання (включаючи самостійну роботу, ІНДЗ, результати неформальної освіти, додаткові бали за наукову діяльність) – 100 балів;

Іспит

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з курсу визначається так:

- кількості балів за поточне оцінювання (включаючи самостійну роботу, ІНДЗ, результати неформальної освіти, додаткові бали за наукову діяльність) – 40 балів;
- письмовий (усний) іспит – 60 балів.

Підсумкова оцінка з освітньої компоненти визначається як сума у балах поточної та екзаменаційної оцінки. Оцінка у балах за шкалою навчального закладу може бути переведена до п'ятибальної шкали оцінювання (національної шкали). Згідно з даними таблиці переведу оцінок від однієї шкали до іншої.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

6. КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

Авансові платежі — сплата до бюджету податків і податкових платежів у розмірах, визначених виходячи з прогнозних оцінок об'єкта оподаткування або його фактичних розмірів за попередній період чи аналогічний період попереднього року.

Авізо — у банківській, комерційній, бухгалтерській практиці офіційне сповіщення про виконання розрахункової операції, що направляється одним контрагентом іншому.

Автономія фінансова місцевого самоврядування — можливість територіальних колективів та їх органів забезпечувати здійснення покладених на них законом функцій за рахунок власних фінансових джерел.

Адміністративні стягнення — штрафні санкції, що накладаються на керівників і посадових осіб підприємств, установ та організацій за порушення податкового законодавства.

Акредитив — іменний цінний папір, що засвідчує право особи, на ім'я якої він виписаний, одержати в банку вказану в А. суму.

Акцепт — 1) згода на укладання договору відповідно до пропозиції другої сторони; 2) прийняття платником за переказним векселем зобов'язання оплатити вексель з настанням вказаного в ньому терміну; 3) згода банку гарантувати виплату суми, вказаної у переказному векселі; 4) одна із форм безготівкових рахунків між господарськими організаціями.

Акциз — непрямий податок, який встановлюється державою у вигляді надбавки до ринкової ціни окремих товарів у твердо фіксованих на одиницю товару чи процентних ставках. Існують два види акцизів: специфічні (індивідуальні) й універсальні.

А. специфічний — непрямий податок, який встановлюється державою у вигляді надбавки за окремими ставками для окремих видів товарів.

А. універсальний — непрямий податок, який устанавлюється державою у вигляді надбавки до загального обороту реалізації товарів (робіт, послуг) за єдиною чи кількома ставками. Може бути у формі податку з продажів (купівель), податку з обороту та податку на додану вартість.

Акція — цінний папір, який випускається акціонерним товариством і дає право його власникові на одержання певного доходу (дивіденду) з прибутку акціонерного товариства. Види акцій: іменні, на пред'явника, прості, привілейовані.

Амортизація — процес поступового перенесення вартості основних виробничих фондів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення згідно з нормами амортизаційних відрахувань.

Антиінфляційна економічна політика — багатовимірне поняття, що інтегрує в собі складові, які визначаються діючими чинниками інфляції.

Арбітраж — державний орган для розв'язування господарських суперечок. Розглядає позови підприємств, господарських організацій з питань невиконання договірних поставок або стягнення боргів.

Асоціація — об'єднання, союз організацій або осіб для спільної діяльності в будь-якій галузі.

Аудит — перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення їх достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству й встановленим нормативам.

Аудитор — фізична або юридична особа, яка має кваліфікаційний сертифікат на право займатися аудиторською діяльністю на території України та ліцензію на відповідну діяльність.

Аудиторська палата України — незалежний, самостійний орган, який функціонує на засадах самоврядування. Набуває повноважень юридичної особи від дня реєстрації у Міністерстві юстиції України. А. п. У. формується шляхом делегування до її складу п'яти представників від професійної громадської організації аудиторів України, по одному представникові від Міністерства фінансів України, Головної державної податкової адміністрації України, Національного банку України, Міністерства статистики України, Міністерства юстиції України та окремих фахівців від навчальних, наукових та інших організацій. А. п. У. здійснює сертифікацію та ліцензування суб'єктів, що мають намір займатися аудиторською діяльністю, затверджує програми підготовки аудиторів, норми і стандарти аудиту, веде Реєстр аудиторських фірм та аудиторів, які надають аудиторські послуги.

Аудиторська служба — організація (аудиторська фірма), яка згідно із договором на платній основі контролює здійснення фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку й звітності господарських організацій шляхом ревізій і перевірок, а також здійснює експертні та інші послуги з аналізу фінансових аспектів діяльності підприємства.

Аукціон — продаж з публічних торгів, при якому товар або майно, що продається, можуть бути придбані особою, яка запропонувала за них найвищу ціну.

Б

Баланс платіжний — різниця між загальною сумою платежів іншим державам і сумою, отриманою від них протягом певного часу. До платежів і надходжень належать золото, вартість товарів і послуг (страхові платежі), витрати туристів, рух капіталів (кредитів і дивідендів), а також основні суми кредитів. При позитивному Б. платіжному надходження перевищують виплати, при негативному — відношення зворотне.

Б. прибутків і збитків — різниця між вартістю і витратами фірми. Сукупний прибуток дорівнює сукупному доходу мінус сукупні витрати.

Б. розрахунковий — різниця між вартістю національних активів за кордоном та іноземних активів у країні.

Б. торговий — різниця між вартістю імпорту та експорту товарів. “Невидимі” компоненти — фрахтові й страхові платежі, витрати туристів, оплата банківських інформаційних і рекламних послуг — входять до Б. торгового у широкому розумінні слова.

Б. фінансовий зведений — система фінансових показників, що характеризують пропорції формування і використання фінансових ресурсів держави за визначений період, як правило, за рік. Інша назва — зведений фінансовий план.

Б. фінансових ресурсів території — система показників, яка відображає джерела утворення, обсяги, а також напрями використання фінансових ресурсів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці за певний проміжок часу, як правило, за рік.

Балансовий прибуток — загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, отримана як на території України, та і за її межами, яка відображена в його балансі та включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, інших видів фінансових ресурсів і матеріальних цінностей, а також прибуток від орендних (лізингових) операцій, роялті та позареалізаційних операцій.

Банк міжнародних розрахунків (БМР) — міжнародна валютно-кредитна організація. Заснована в 1930 р. у м. Базелі (Швейцарія). З початку 60-х років координує дії з підтримки міжнародної валютної системи, надання допомоги національним валютам. Є фінансовим агентством Європейського об’єднання вугілля і сталі, Європейської валютної системи. Функціонує на комерційній основі.

Банківські депозити — вклади, які надають право отримати в банку певну суму грошей згідно з попередньою сплатою в банк еквівалентної суми грошей або іншої валюти, а також за рахунок кредиту.

Банкноти — банківські білети; грошові знаки, які випускаються в обіг центральними емісійними банками.

Бартер — обмін на товарній (безгрошовій) основі.

Бартерна угода — товарообмінна експортно-імпортна операція на балансовій основі з передачею права власності на товар без оплати (натуральний обмін).

Безготівкові розрахунки — перерахування сум з рахунків платника на рахунок одержувача або шляхом взаємного зарахування вимог без участі готівкових грошей.

Бізнес — економічний (чи будь-який) вид діяльності, що приносить дохід або інші особисті вигоди.

Біржа — заклад, у якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів, валюти або масових товарів, що продаються за стандартами чи зразками.

Бюджет — розпис грошових доходів і витрат держави, план утворення і використання фінансових ресурсів держави та її складових одиниць, який забезпечує можливість виконання відповідними органами державної влади і місцевого самоврядування покладених на них функцій.

Б. Автономної Республіки Крим — сукупність доходів і витрат республіканського бюджету Автономії, а також районів і міст республіканського підпорядкування Автономної Республіки Крим; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. міста з районним поділом — сукупність доходів і витрат міського бюджету та бюджетів районів у складі міста; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. області — сукупність доходів і витрат обласного бюджету, а також районів і міст обласного підпорядкування; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. району — сукупність доходів і витрат районного бюджету, а також міст районного підпорядкування, сільських і селищних Рад; різновид зведеного (консолідованого) бюджету.

Б. селищної і сільської ради — бюджет, який складається, затверджується і виконується органами селищного й сільського самоврядування.

Бюджетна децентралізація — процес передачі частини прав, компетенції, відповідальності й фінансових ресурсів у бюджетній сфері від центральної влади на користь місцевих органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування. Наслідком Б. д. є збільшення частки місцевих бюджетів у доходах і витратах зведеного (консолідованого) бюджету.

Бюджетна класифікація — групування доходів і видатків бюджетів усіх рівнів за однорідними ознаками. Розробляється Кабінетом Міністрів України і затверджується Верховною Радою України.

Бюджетна позичка — кошти, що надаються на принципах строковості і поворотності з Державного бюджету України місцевим бюджетам, а також з місцевих бюджетів нижчого рівня для покриття тимчасових касових розривів при їх виконанні.

Бюджетна резолюція — нормативний документ, який приймається Верховною Радою України. Бюджетна резолюція в загальному вигляді окреслює пріоритети бюджетної політики держави на наступний період. Вона є орієнтиром для Уряду України при розробці проекту державного бюджету і для Верховної Ради України при розгляді бюджету і законів, що впливають на доходи і видатки державного бюджету. Верховна Рада України приймає бюджетну резолюцію на наступний рік не пізніше 1 липня поточного року. Питання розробки та прийняття бюджетної резолюції регулюються Регламентом Верховної Ради України.

Бюджетна система — заснована на економічних відносинах і юридичних нормах сукупність усіх видів бюджетів країни. До складу Б. с. України входять Державний бюджет України, республіканський бюджет Автономної Республіки Крим і місцеві бюджети.

Бюджетне відшкодування — сума, що підлягає поверненню платникові податку з бюджету у зв'язку із надмірною сплатою податку.

Бюджетне право — сукупність юридичних норм, які визначають компетенцію центральних і місцевих органів державної влади і державного управління із складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.

Бюджетне регулювання — процес збалансування (вирівнювання) доходів і витрат бюджетів різних рівнів, що входять до бюджетної системи по вертикалі і по горизонталі. Вирівнювання бюджетної системи по вертикалі означає збалансування доходів і витрат, з одного боку, Державного бюджету України, з іншого — місцевих бюджетів у сукупності по всіх їх рівнях (Автономна Республіка Крим, області, міста Київ і Севастополь, міста, райони, райони у містах, села і селища). Вирівнювання по горизонталі означає збалансування доходів і витрат між так званими “бідними” й “багатими” територіями.

Бюджетне самофінансування — форма, спосіб забезпечення дохідної частини бюджету дохідними джерелами; забезпечення дохідної частини бюджету відповідно до обов’язків і потреб органу місцевого самоврядування коштами за рахунок фінансових ресурсів, які він самостійно мобілізує на відповідній території.

Бюджетне фінансування — надання в безповоротному порядку коштів з бюджету господарюючим суб’єктам для повного або часткового покриття їх витрат.

Бюджетний механізм — сукупність конкретних форм бюджетних відносин, методів мобілізації і витрачання бюджетних коштів; складник фінансового механізму.

Бюджетний процес — встановлений законодавством порядок складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів, що входять до бюджетної системи. Порядок контролю за виконанням бюджетів, а також звітів про їх виконання.

Бюджетний рік — час (12 місяців), протягом якого відбувається виконання затвердженого бюджету.

Бюджетний розпис — розподіл доходів і видатків бюджету по підрозділах бюджетної класифікації; головний документ, на основі якого здійснюється виконання бюджету, тобто забезпечується надходження доходів і фінансування видатків.

Бюджетний унітаризм — у країнах з унітарним державним устроєм — форма міжбюджетних взаємовідносин, які базуються на засадах, визначених центральною владою у законодавчому порядку.

Бюджетний устрій — побудова бюджетної системи, її поділ на окремі види бюджетів на основі державного і територіального устрою країни; система принципів організації бюджетної системи та взаємозв’язків її окремих ланок.

Бюджетний федералізм — у країнах з федеративним державним устроєм — форма міжбюджетних взаємовідносин, які базуються на розподілі компетенції федеральної влади і суб’єктів федерації на договірних засадах.

Бюджетні асигнування — кошти державного і місцевих бюджетів, виділені на розвиток народного господарства, фінансування соціально-культурних заходів, оборону держави і утримання органів державної влади та управління.

Бюджетні видатки — затрати, які виникають у зв’язку із виконанням державою своїх функцій. Виражають економічні відносини, на основі яких відбувається процес використання централізованого фонду грошових коштів держави за різними напрямками.

Бюджетні доходи — частина централізованих фінансових ресурсів держави, необхідних для виконання її функцій; виражають економічні відносини, які виникають у процесі формування бюджетних фондів і надходять у розпорядження органів державної влади.

Бюджетні процедури — процедури згідно з визначеними термінами підготовки проекту бюджету виконавчим органом, його оформленням, поданням до представницького органу влади, розгляду і слуханням у представницькому органі влади, а також порядком доопрацювання проекту, внесенням до нього змін, затвердженням бюджету і набранням чинності. Що стосується Державного бюджету України, то відповідні Б. п. встановлені Законом України “Про бюджетну систему України” та Регламентом Верховної Ради України. Б. п. стосовно місцевих бюджетів визначені Законом України “Про бюджетну систему України” та відповідними рішеннями органів місцевого самоврядування.

Бюджетні ресурси — грошові кошти, які надходять до державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів; основний складник фінансових ресурсів країни.

Бюджетні стимули — різновид економічних стимулів росту суспільного виробництва, його ефективності. Представлені конкретними видами податкових платежів і системою бюджетного фінансування, направлені на одержання високих народногосподарських результатів.

В

Валовий дохід — загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за її межами. Визначається як різниця між виручкою від реалізації та матеріальними і прирівняними до них витратами.

Валові витрати — це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Валютні фонди — валютні кошти органів місцевого самоврядування, які формуються на основі порядку, встановленого законодавством України, не включаються до складу місцевого бюджету і витрачаються на цілі, визначені місцевою владою. Кошти В. ф. знаходяться на спеціальних валютних рахунках органів місцевого самоврядування.

Вексель — письмове боргове зобов’язання суворо встановленої законом форми, що видається позичальником кредиторі і дає останньому право вимагати від позичальника сплати до визначеного терміну суми грошей, вказаної у ньому; елемент комерційного кредиту.

В. переказний — письмовий наказ держателя такого векселя, адресований векселедавцю, про виплату суми грошей третій особі в зазначений строк (шляхом індосаменту).

В. простий — письмове просте зобов'язання векселедавця про виплату суми грошей власникові векселя у зазначений строк.

В. товарний — вексель, емітований покупцем товарів.

В. фінансовий — вексель, емітований банком.

Взаємне міське страхування — форма колективного захисту жителів, за якою кожен із застрахованих є членом страхового товариства; вид страхування в царській Росії. Товариства взаємного страхування створювалися для захисту майна від пожеж та іншого стихійного лиха. 1890 р. міські товариства взаємного страхування створили Пензенську спілку, яка з 1909 р. перетворилася в Російську спілку.

Видатки місцевих бюджетів — кошти, які спрямовуються відповідними місцевими органами влади на фінансування заходів з метою забезпечення покладених на ці органи функцій. В. м. б. поділяються на поточні видатки і видатки розвитку. Поточні видатки — це видатки на фінансування діючої мережі підприємства, закладів і установ, що знаходяться у власності місцевого самоврядування, а також на заходи соціального захисту і соціального забезпечення населення. Видатки розвитку — це витрати місцевих бюджетів на інвестиційні програми і капітальні вкладення.

Виконання місцевого бюджету — процес забезпечення доходів бюджету та його видатків, який здійснюється місцевим органом державної виконавчої влади, а також виконавчим органом місцевого самоврядування.

Викупне право — право органів місцевого самоврядування на примусовий викуп земельних ділянок у межах населеного пункту, які знаходяться в зоні забудови або на резервних територіях. Передбачене в законодавстві ряду зарубіжних країн.

Відділ валютного контролю податкової адміністрації — підрозділ податкової адміністрації, що перевіряє законність валютних операцій суб'єктів підприємницької діяльності, а також контролює сплату податків, пов'язаних із валютними операціями.

Відділ державного реєстру фізичних осіб податкової адміністрації — підрозділ податкової адміністрації, який займається формуванням і веденням державного реєстру фізичних осіб-платників податків.

Відділ обліку та звітності платників податків податкової адміністрації — підрозділ податкової адміністрації, який забезпечує облік суб'єктів підприємницької діяльності — платників податків та бухгалтерський облік нарахувань і надходжень податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджету, а також сум фінансових санкцій.

Відділ податкової поліції податкової адміністрації — підрозділ податкової адміністрації, основним завданням якого є вжиття заходів щодо запобігання порушенням податкового законодавства, виявлення фактів ухилення від сплати податків та інших платежів, припинення порушень податкового законодавства.

Відділ по роботі з платниками податків податкової адміністрації — підрозділ податкової адміністрації, який проводить роз'яснювальну та методичну роботу серед платників податків з питань застосування податкового

законодавства, інших нормативних актів, що стосуються нарахування та сплати податків, зборів та інших платежів адміністрації.

Відділ (управління) документальних перевірок юридичних осіб податкової адміністрації — підрозділ податкової адміністрації, який проводить документальні перевірки нарахування та сплати податків, фактів ухилення від їх сплати, заниження сум податків та інших платежів.

Відділ юридичний податкової адміністрації — структурний відділ податкової адміністрації, функції якого полягають у забезпеченні дотримання законодавства і запобігання порушенням у діяльності податкової адміністрації, у забезпеченні правильності й законності застосування фінансових санкцій та адміністративних штрафів за порушення зобов'язань перед бюджетом, у захисті прав і законних інтересів податкової адміністрації та службових осіб.

Відрахування — платежі до бюджету та державних цільових фондів, які мають повне (за використанням) або часткове (за змістом) цільове призначення. Встановлюються на певні цілі з визначенням джерела сплати або від певного вартісного показника.

Вільні бюджетні кошти — додаткові кошти, що утворюються в процесі виконання бюджету і не затверджуються у складі доходів і видатків бюджету.

Г

Гранти місцевим органам влади — (від англ. grant — дарувати, давати: дотацію, субсидію, стипендію, задовольняти прохання) — фінансові ресурси, які передаються місцевій владі з бюджетів вищого рівня для фінансування окремих завдань і функцій. Фінансові ресурси у вигляді грантів можуть надаватися місцевим органам влади також міжнародними фінансовими організаціями та бізнесовими структурами. Як поняття використовується у багатьох зарубіжних країнах.

Група світового банку — спеціалізована ланка ООН, яка об'єднує Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародну фінансову корпорацію, Багатосторонню агенцію гарантування інвестицій. Мета: підвищення рівня життя у країнах, що розвиваються, шляхом виділення їм фінансових ресурсів, наданими індустріальними державами. Штаб-квартира розміщена у Вашингтоні.

Д

Дебентура — свідоцтво митниці на повернення мита в разі вивезення товарів, які раніше були ввезені зі сплатою мита.

Дебітор — юридична або фізична особа, яка має заборгованість даному підприємству, організації чи закладу.

Девальвація — зниження в законодавчому порядку офіційного курсу національної валюти щодо іноземної. Здійснюється у випадках, коли встановлений валютний курс не відповідає реальному співвідношенню купівельних можливостей різних валют.

Девізи — платіжні засоби (частіше в іноземній валюті) — чеки, акредитиви, векселі, іноземні банкноти, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки.

Декларація митна — документ, що містить відомості про переміщення через кордон вантажів, цінностей, валюти. Оформляється відповідно до вимог національного законодавства. Заповнюється юридичними та фізичними особами. Містить відомості про кількість товарів та їх ціну. Предмети, не зазначені в Д. м., тобто приховані від митного контролю, підлягають конфіскації.

Декларація податкова — офіційна заява юридичної або фізичної особи, яка сплачує податки, про розміри її доходу, майна тощо за минулий період у вигляді засвідченого письмового документа. Свідоме перекручування даних Д. п. тягне за собою юридичну та економічну відповідальність.

Декларування — подання платником податків відомостей про обсяги об'єкта оподаткування та інших даних, необхідних для визначення суми податку.

Декларування податків — офіційне подання платником податків податкової декларації.

Депозит — 1) кошти або цінні папери (акції, облігації), що їх розміщують для зберігання в кредитних установах (банках); 2) грошова сума (або цінні папери), яка вноситься боржником для передачі кредитору.

Державна податкова інспекція — структурний підрозділ у складі державної податкової адміністрації, який організує й контролює процес надходжень податків у бюджет і забезпечує дотримання податкового законодавства.

Державна податкова служба — підпорядкований Урядові України орган, до складу якого входять Головна державна податкова адміністрація України і державні податкові адміністрації областей, районів, міст і районів у містах. Основні завдання Д. п. с. полягають у забезпеченні дотримання законодавства про податки, повному облікові всіх платників податків та інших обов'язкових сплат до бюджету, у здійсненні контролю, перевірці правильності їх обчислення та своєчасності перерахувань.

Державне мито — платіж, що справляється за вчинення юридичних дій та за видачу документів юридичного характеру уповноваженими на те державними органами й перераховується ними в бюджет.

Державний борг — сума заборгованості держави по кредитних операціях. Залежно від ринку розміщення, валюти, в якій випущені позики, та ін. Д. б. може бути внутрішній і зовнішній. Залежно від строку погашення — капітальним або поточним. Має економічно обґрунтовані межі. Величина Д. б. характеризує стан економіки і фінансів держави, ефективність функціонування її урядових структур.

Державний бюджет України — грошові відносини, які виникають у держави з юридичними і фізичними особами з приводу перерозподілу національного доходу (частково і національного багатства) у зв'язку із формуванням і використанням бюджетного фонду держави, призначеного для фінансування народного господарства, нематеріальної сфери, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (оборона, управління, покриття державного боргу тощо). Складається, затверджується та виконується центральними органами державної влади України.

Державний внутрішній борг України — строкові боргові зобов'язання Уряду України в грошовій формі. Гарантується всім майном, що перебуває у загальнодержавній власності. Складається із заборгованості минулих років і заборгованості, що виникає за борговими зобов'язаннями Уряду України. До боргових зобов'язань Уряду України належать випущені ним цінні папери, інші зобов'язання у грошовій формі, а також одержані ним кредити.

Державний зовнішній борг — сума заборгованості держави іншим державам і фінансовим інститутам. Виникає у зв'язку із бюджетним дефіцитом.

Державний інноваційний фонд — позабюджетний фонд цільового призначення, кошти якого використовуються для фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, заходів щодо освоєння нових видів виробництва продукції (робіт, послуг) і нових технологій. Формується за рахунок відрахувань підприємств, об'єднань та організацій у розмірі 1% від фактичного обсягу реалізації продукції, робіт чи послуг (за винятком ПДВ та акцизного збору) з віднесенням суми відрахувань на собівартість продукції.

Державний капітальний борг — вся сума випущених і непогашених довгострокових зобов'язань держави, включаючи нараховані проценти, які повинні бути виплачені за цими зобов'язаннями.

Державний кредит — грошові відносини, що виникають у держави із юридичними та фізичними особами у зв'язку із мобілізацією тимчасово вільних грошових коштів у розпорядження органів державної влади, які призначені для фінансування державних витрат; форма вторинного перерозподілу валового внутрішнього продукту. Д. к. має строк повернення і ціну в формі процентів. Буває внутрішнім і зовнішнім.

Державний пенсійний фонд України — самостійна фінансово-банківська система, що здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення на території всієї держави. Формується за рахунок обов'язкових страхових внесків (у процентах до фонду оплати праці) підприємств, громадян-підприємців, працюючих громадян. Кошти фонду використовуються на виплату пенсій за віком, за інвалідністю, інших пенсійних виплат.

Державний поточний борг — витрати держави, пов'язані з виплатою доходів кредиторам за всіма довгостроковими зобов'язаннями держави та з погашенням зобов'язань, строки сплати яких настали.

Державний фонд сприяння зайнятості населення — спеціальний фонд, створений з метою фінансування передбачених програмами зайнятості населення заходів щодо: професійної орієнтації населення, професійного навчання вивільнюваних працівників і безробітних, сприяння їх працевлаштуванню, виплати допомоги по безробіттю, організації додаткових робочих місць

Державні фінанси — центральна підсистема фінансової системи, через яку здійснюється вплив держави на економічний і соціальний розвиток країни. За економічною сутністю Д. ф. — це грошові відносини з розподілу та перерозподілу вартості ВВП, пов'язані з формуванням і використанням фінансових ресурсів у розпорядженні держави і державних підприємств, призначених на цілі розширеного відтворення, задоволення соціально-культурних та інших потреб суспільства. До складу Д. ф. входять бюджети

різних рівнів державного управління, позабюджетні спеціальні фонди, державний кредит і фінанси державних підприємств та організацій.

Дериватив — стандартний документ, що засвідчує право (або зобов'язання) придбати або продати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах у майбутньому. Стандартна (типова) форма Д., порядок їх випуску та обігу встановлюється законодавством.

Дефіцит — 1) нестача грошей, товарів або послуг, необхідних для збалансування факторів виробництва, кредитів споживання; 2) збиток, перевищення витрат над прибутками, заборгованості над активами.

Дефіцит бюджету — перевищення видатків бюджету над його доходами. Є два показники, які визначають рівень Д. б.: співвідношення частки видатків, які не забезпечуються доходами, й усіх видатків у процентах та співвідношення частки видатків, які не забезпечуються доходами, й обсягів валового національного продукту (ВНП) у процентах.

Дефіцит у економіці — загальний вияв незбалансованості економіки. Може виступати у формі товарного дефіциту, який пов'язаний зі структурною незбалансованістю і відображає незадоволену потребу в тому чи іншому товарі, виявляється в стійкому перевищенні попиту над запропонованим товаром. За ринкової економіки носить тимчасовий характер, оскільки викликає підвищення цін на дефіцитний товар, яке стимулює приплив інвестицій у відповідний сектор виробництва або надходження товарів з інших ринків, де їх ціна нижча. В результаті збільшення пропозицій та задоволення попиту товарний дефіцит ліквідується. Один із видів Д. в. е. — бюджетний дефіцит.

Дефляція — вилучення з обігу частини надлишкової грошової маси, випущеної у період інфляції.

Дивіденди — платіж, який провадиться юридичною особою на користь власників (довірених осіб власника) корпоративних прав, емітованих цією юридичною особою, у зв'язку з розподілом частини її прибутку.

Дотація — (від лат. dotatio — дарунок, пожертва) — кошти, що безповоротно передаються з Державного бюджету місцевим бюджетам або з місцевих бюджетів вищого рівня — місцевим бюджетам нижчого рівня для збалансування їх доходів і витрат.

Д. неоподатковуваний — сума, що не підлягає оподаткуванню і вираховується із загальної суми доходу.

Д. сукупний оподатковуваний — дохід, одержаний громадянином за певний період часу (місяць, рік) як у грошовій (національною чи іноземною валютою), так і в натуральній формі. Включає: доходи за виконання трудових зобов'язань, у тому числі за сумісництвом, зокрема, заробітна плата за виконану роботу, розрахована за розцінками, тарифними ставками та посадовими окладами; надвишки та доплати до тарифних ставок та окладів; премії за виробничі результати; оплата відповідно до законодавства відпусток; виплати за трудовими угодами тощо; доходи від виконання робіт за договорами підряду цивільно-правового характеру; доходи, одержані внаслідок розподілу прибутку (винагороди, премії, заохочення тощо); матеріальні та соціальні блага у грошовій

та натуральній формі, надані за рахунок коштів підприємств, установ, організацій, фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності.

Доходи митні — надходження до дохідної частини державного бюджету грошових зборів за митні процедури. Д. м. утворюються внаслідок митного оподаткування товарів, які перетинають державний кордон. До них належать: мито, прикордонні митні збори, штрафи і виторг від реалізації товарів (майна), конфіскованих митницями.

Доходи місцевих бюджетів — кошти, що надходять до відповідних місцевих бюджетів у розмірах і порядку, встановлених законом. Включають у себе власні або закріплені доходи, відрахування від регульованих доходів, дотації, субсидії, субвенції та інші трансферти. Розрізняють Д. м. б. податкові й неподаткові.

Е

Економічна криза — одна з глибоких проблем сучасності, яка проявляється в різкому загостренні суперечностей у відносинах між суспільством і природою, порушенні природних процесів через надмірну антропогенну дію, непередбачувані наслідки науково-технічного прогресу, зростання енергоспоживання і спалювання викопного палива, демографічний вибух, збройні конфлікти, техногенні катастрофи тощо.

Економічне співробітництво — група країн, які об'єдналися для досягнення спільної мети в справі регулювання міжнародної торгівлі. Прикладом може служити Європейське економічне співтовариство (ЄЕС).

Економічний закон — внутрішні, суттєві, стійкі, постійно повторювані причинно-результативні зв'язки в системі виробничих відносин.

Експорт — продаж фірмою своїх товарів в іншу країну з використанням послуг належних маркетингових посередників (непрямий експорт) або шляхом самостійних маркетингових операцій (прямий експорт).

Еластичність попиту — показник, який виражає зміни сукупного попиту, викликані зниженням цін на товари і послуги.

Еластичність пропозиції — показник, який виражає зміни сукупної пропозиції, що виникають у зв'язку із ростом цін.

Емісія — виготовлення і випуск в обіг банківських і казначейських білетів, паперових грошей і цінних паперів.

Емітент — установа чи підприємство, що здійснює емісію (випуск цінних паперів).

Є

Євровалютний ринок — міжнародний ринок короткострокових та середньострокових кредитів. Базується на кредитних операціях, які здійснюються з національною валютою за межами країни. “Євро” не означає, що ринок обмежений кордонами Західної Європи, а свідчить про знаходження валюти (долар, марка, ієна, EUR) на рахунку закордонних банків, які використовують її для надання кредитів. В основі кредитної діяльності лежать євровалютні депозити.

Резиденти однієї країни розміщують гроші на рахунок іншої з метою отримання вищої процентної ставки.

Євровалютні депозити — депозити термінового характеру, мають здатність переходити від одного власника до іншого у формі депозитних сертифікатів; банківські розписки в одержанні грошового депозиту, які не підлягають вилученню протягом зазначеного часу. Сертифікат приносить процент. При цьому власник має можливість отримати гроші до закінчення терміну дії сертифікату, реалізуючи його на ринку. Сертифікат стає предметом угоди. Євробанки передають один одному права на депозити, які перевищують величину процента. Угода укладається на короткий строк (1—3 місяці). Міжбанківські операції з Є. д. мають на меті розширення можливостей кредитування і чим більший обсяг депозитів, тим більше кредитів можуть надавати євробанки.

Єврооблігації — цінні папери, які приносять проценти. Суб'єкти, які їх випускають (посередники та покупці), не є резидентами країни, валюта якої використовується при емісії. Обсяг випуску Є. 1998 р. становив 177,2 млрд дол. Процент на них може бути фіксованим або “плаваючим”, останній підвищує їх привабливість в умовах інфляції. Випускаються також Є., які можуть бути конвертовані в акції або мають варант на купівлю акцій компанії. (Варант — запорука — означає, що власнику облігації надано право протягом певного часу купувати додаткові облігації чи акції за обумовленою ціною.) Часто Є. випускаються в двовалютному варіанті й в одній валюті з правом конверсії в іншу.

Європейський міжнародний ринок позичкового капіталу (ЄМРПК) — міжнародний ринок, на якому операції здійснюються в євровалютах. Позики беруть переважно транснаціональні монополії, які потребують кредитів для фінансування капіталовкладень в різних країнах, а також держави, що мають дефіцитні платіжні баланси; кредитори — приватні комерційні банки; що здійснюють міжнародні кредитні операції в іноземних валютах (євродоларах).

Європейський фонд регіонального розвитку — фінансовий інститут, створений у 1975 р. для фінансування заходів щодо подолання диспропорцій та зближення рівнів у розвитку окремих регіонів у країнах ЄЕС. Функціонує у складі бюджету ЄЕС. Виділення субсидій із фонду здійснюється на основі рішень Ради ЄЕС.

Ж

Жироцентралі — (від італ. giro — оборот, переказ векселя) — різновид кредитних установ, які є центральними банками для муніципальних (комунальних) ощадних кас і банків. Існують у багатьох країнах. Вперше виникли у Німеччині на початку XX ст. Кредитні ресурси Ж. утворюються за рахунок залучення коштів муніципальних банків, центральних, регіональних і місцевих органів влади. Ж. надають кредити муніципальним банкам, регіональним і місцевим органам влади у вигляді комунальних та іпотечних позик. У Німеччині на початку 80-х років XX ст. існувало 12 Ж. Муніципальні

банки та Ж. цієї країни об'єднуються у регіональні спілки. Існує також Західнонімецька спілка ощадних кас і жироцентралей.

3

Загальнодержавні податки — податки, які встановлюються органами законодавчої влади й обов'язкові для справляння на всій території держави.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування — система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Закон вартості — об'єктивний економічний закон, що регулює зв'язки між товаровиробниками, розподілення й стимулювання суспільної праці в умовах товарного виробництва, згідно з яким виробництво та обмін товарів здійснюються на основі їх вартості, величина якої вимірюється суспільно необхідними затратами праці.

Закон податковий — правовий акт вищого органу законодавчої влади, який зобов'язує юридичних осіб і громадян сплачувати до бюджету податки певного розміру і в точно фіксовані строки. Зміст податкових відносин визначають шість обов'язкових елементів закону: суб'єкт податку, об'єкт податку, податкові ставки, одиниця оподаткування, податкові пільги, строки внесення податку.

Закон попиту — принцип, відповідно до якого існує зворотна залежність між ціною товару і величиною купівельного попиту на цей товар (за інших рівних умов).

Законодавство податкове — сукупність законодавчих актів, які встановлюють і регулюють справляння податків, зборів і податкових платежів.

Закріплені (власні) доходи — доходи, які повністю або на основі фінансового відсотка на постійній чи довготривалій основі у встановленому законом порядку надходять до відповідного місцевого бюджету.

Затвердження місцевого бюджету — процес розгляду та прийняття рішень щодо введення в дію бюджету представницьким органом місцевого самоврядування.

Захищені статті бюджету — статті видатків бюджету, які не підлягають секвестру видатків у випадку невиконання дохідної частини бюджету.

Збитки — витрати матеріальних та грошових ресурсів підприємств, об'єднань, організацій, громадян у результаті перевищення витрат на виробництво і збут продукції над виручкою від її реалізації, тобто перевищення витрат над доходами, а також неефективного господарювання та недоліків у ціноутворенні.

Зведений (консолідований) бюджет України — сукупність усіх бюджетів (Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної

Республіки Крим і місцевих бюджетів), що входять до бюджетної системи України по доходах і видатках.

Зведений фінансовий баланс держави — система показників, що характеризують величину створених і використаних фінансових ресурсів за відповідний період.

Зведені фінансові показники — абсолютні величини, які характеризують фінансово-економічні явища та процеси на макрорівні (обсяг фінансових ресурсів, що створюється в державі, обсяг доходів та видатків бюджету тощо). Поділяються на загальнодержавні, галузеві, територіальні.

Звіт податковий — сукупність документів із звітними даними щодо розрахунків з бюджетом та спеціальними фондами, які подають до податкової інспекції.

Звіт про виконання місцевого бюджету — звіт місцевого органу державної виконавчої влади, а також виконавчого органу місцевого самоврядування на сесійному засіданні представницького органу місцевого самоврядування у порядку, визначеному законодавством.

Зворотний лізинг (оренда) — господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає продаж основних фондів фінансовій організації з одночасним зворотним отриманням цих основних фондів цією фізичною чи юридичною особою в оперативний або фінансовий лізинг.

Зрівнювальне мито — мито, що встановлюється з метою вирівнювання цін на імпорتنі та вітчизняні товари для виключення між ними цінової конкуренції.

I

Імпорт — ввезення до країни іноземних товарів із-за кордону для продажу їх або використання в цій країні.

Інвестиції — довгострокові вкладення капіталу (в країні або за кордоном) в підприємствах різних галузей народного господарства. Повністю зосереджені на одержанні прибутку. Державні І. можуть здійснюватися з метою регулювання розвитку економіки. Вони фінансуються за рахунок податків, прибутків державних підприємств, емісії внутрішніх позик уряду. Джерелом фінансування приватних вкладів є власні засоби компаній (нерозділений прибуток, зокрема амортизаційні та інші фонди), залучені зовнішні засоби, отримані від продажу акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також довгострокові кредити та займи. Рівень І. залежить від значних коливань і динаміки росту економічної системи, а також від неекономічних факторів: розвитку техніки, характеру проведення державної політики.

І. приватні або державні — фінансові вкладення капіталу в акції, облігації та інші цінні папери.

І. реальні — вкладення капіталу в будь-яку галузь економіки, результатом чого є приріст реального капіталу (будівлі, прилади, товарно-матеріальні запаси тощо).

Інвестиційна безпека — рівень інвестиції, що дає змогу задовольнити поточні потреби економіки в капітальних вкладаннях за обсягом і структурою з

урахуванням ефективного використання і повернення інвестованих коштів, оптимального співвідношення між розмірами іноземних інвестицій у країні і вітчизняних за кордоном, підтримання позитивного національного платіжного балансу. Для ефективного функціонування економіки, відновлення основних фондів загальний обсяг інвестицій (внутрішні капітальні вкладання та іноземні інвестиції) має бути в межах 20—25% від ВВП. В Україні цей показник на початок 1998 р. становив приблизно 15%.

Інвестиційна субсидія — субсидія, яка надається центральними органами місцевого самоврядування і спрямовується до бюджету розвитку. Як поняття використовується в практиці бюджетного регулювання зарубіжних країн.

Інвестиційний клімат — рівень досягнення потенційних можливостей вітчизняних та іноземних юридичних і фізичних осіб здійснювати інвестиції у формі коштів, цільових банківських вкладів, паїв, акцій та інших цінних паперів, рухомого та нерухомого майна, майнових прав, ноу-хау, досвіду та інших інтелектуальних цінностей, права користування землею та іншими природними ресурсами.

Індивідуальне прибуткове оподаткування — справляння прибуткового податку з доходів окремих фізичних осіб.

Індивідуальні фінансові показники — абсолютні величини, які деталізують зведені фінансові показники й доповнюють їх (величина витрат бюджету держави на одного жителя, розмір податків, що сплачуються одним працюючим тощо).

Інкасо — банківська операція, яка полягає в одержанні банком грошей на різноманітні документи (векселі, чеки і т. ін.) від імені та за рахунок своїх клієнтів.

Інновація — (англ. innovation) — процес, орієнтований на створення, розвиток і якісне вдосконалення нових виробів, технологій, організаційних форм. Характеризується новими формами інтеграції науки, техніки, виробництва і передбачає участь різних організацій і відомств; нововведення, впровадження нових ідей, технологій, видів продукції тощо у виробництво, управлінську діяльність.

Інструкція з оподаткування — документ, що видається Головною державною податковою адміністрацією з метою конкретизації положень законодавчих актів з питань оподаткування.

Інфляційний податок — прибуток від друкування грошей. Уряд може отримувати значні кошти шляхом такого друкування, тобто розширення грошової бази. Фінансуючи дефіцит у такий спосіб, купуючи товари та послуги, держава примушує населення накопичувати номінальні грошові залишки, зменшуючи вартість старих грошей, які в нього є. Отже, інфляція є податком на готівку. У державах із низькою інфляцією обсяг прибутку, який отримується за рахунок друкування грошей, незначний (у США менше 3% від загального обсягу прибутку держави, в Італії та Греції — 10%). При інфляції у 100% максимально можливий І. п. за рахунок емісії грошей може досягнути 25%.

Інфляція — порушення процесу суспільного виробництва, що проявляється у переповненні сфери обігу грошовими знаками понад реальні потреби

господарства і їх обезцінюванні. І. знижує рівень життя населення, загострює економічні та соціальні суперечності. Діапазон коливання рівнів інфляції досить широкий, але в ньому можна чітко визначити певні інтервали, де І. виконує стимулювальну функцію. Світовий досвід успішного проведення трансформаційних реформ у таких країнах як Німеччина, Японія, Китай, Чехія, Словаччина та інші дає можливість виділити ці інтервали. Так, коли І. знаходиться в інтервалі від 1,1 до 4,7% на рік, вона максимально стимулює економічне зростання. Коли типи І. переходять межу 4,7%, темпи економічного зростання починають знижуватися. Коли інфляція сягає 25—45%, економічне зростання припиняється, йому на зміну приходить стагнація і спад виробництва, який поглиблюється в міру зростання темпів інфляції. Тому при виборі довгострокової стратегії економічного розвитку необхідно орієнтуватися на рівень І. 2—5%, а при вирішенні тактичних питань економічних перетворень її темпи можуть підвищуватися до 15—20%.

К

Кадастр земельний — реєстр земель за класами залежно від родючості, близькості до збуту, виду вирощуваних культур тощо. Є основою оцінки середньої дохідності одного гектара землі кожного класу. Використовується для визначення ставок податку на землю.

Казначейська система касового виконання бюджету — система касового виконання державного бюджету, яка забезпечується казначейством. При К. с. к. в. б. всі платежі, які надходять до Державного бюджету України, зосереджуються у спеціальній системі казначейських кас і концентруються на єдиному рахунку Державного казначейства. В окремих країнах касове виконання місцевих бюджетів також покладається на Державне казначейство. Так, у Франції бюджетні доходи органів місцевого самоврядування знаходяться на рахунках казначейства.

Касове виконання місцевого бюджету — організація та здійснення прийому, зберігання і видачі бюджетних коштів, ведення обліку і звітності в процесі виконання місцевого бюджету. В Україні К. в. м. б. здійснюється територіальними відділеннями Національного банку України, а в таких адміністративно-територіальних одиницях, де цих відділень нема, — іншими уповноваженими банками.

Квота — визначені державою ліміти обсягів (інколи у вартісному виразі) імпорту якого-небудь виду продукції за певний період.

Класифікація інвестицій — поділ інвестицій на види залежно від джерел їх фінансування. Розрізняють державні, регіональні та муніципальні інвестиції, які фінансуються з відповідних бюджетів розвитку. Застосовується в практиці зарубіжних країн.

Класифікація податків — групування податків за певними ознаками.

К. п. за формою оподаткування — прямі й непрямі.

К. п. за економічним змістом об'єкта оподаткування — податки на доходи, споживання і майно.

К. п. за спрямуванням — податки, сплачувані до державного бюджету; податки, сплачувані до місцевих бюджетів; змішані податки; податки, з яких формуються спеціальні позабюджетні фонди.

К. п. за складовими ціни, на які відносять податки — податки, що сплачують з прибутку; податки, що відносять на витрати виробництва; акцизи.

К. п. за співвідношенням між ставкою податку та величиною доходу — прогресивні, регресивні та пропорційні податки.

К. п. за способом стягнення — розкладні й окладні.

К. п. за суб'єктом оподаткування — податки, які сплачують юридичні особи та громадяни.

Компетенція місцевих органів влади в галузі фінансів — перелік повноважень і обов'язків місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування різних рівнів у сфері складання, затвердження і виконання місцевого бюджету, у бюджетному процесі, утворенні позабюджетних, цільових, резервних і валютних фондів, запровадженні місцевих податків і зборів, залученні фінансово-кредитних ресурсів тощо.

Конверсія позики — зміна рівня дохідності по позиках.

Консолідація позики — зміна умов обігу позики, пов'язана із строками її дії.

Консорціум — форма угоди між підприємствами для спільного розміщення позик, ведення фінансових комерційних операцій.

Контингент доходів (лат. contingens (contingentis) — той, що прилягає, випадає на частку) — встановлена максимальна величина податкових надходжень по кожному із доходів у розрізі адміністративно-територіальних одиниць; один із показників, які використовуються в процесі планування дохідної бази адміністративно-територіальних одиниць.

Контроль за виконанням місцевого бюджету — контроль, здійснюваний представницьким органом місцевого самоврядування у формах, які він самостійно визначає.

Кредит — кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним або фізичним особам на визначений строк та під процент. Розрізняють К. фінансовий, товарний та К. під цінні папери, що засвідчують відносини позики.

Кредит податковий інвестиційний — кошти, що податкові адміністрації залишають підприємствам, зменшуючи податок на прибуток за умови, якщо прибуток у розмірі зниженого податку реінвестується у виробництво.

Крива Леффера — графічна характеристика (крива) співвідношення між ставками оподаткування та величиною податкових надходжень в бюджет: з підвищенням ставок оподаткування сума податкових надходжень в бюджет зростає тільки до певної величини, а потім знижується внаслідок спаду виробництва й ухиляння від сплати податків. Названа за ім'ям американського економіста Леффера.

Коефіцієнт обслуговування зовнішнього державного боргу — відношення всіх платежів по зовнішній заборгованості до валютних надходжень країни від експорту товарів і послуг, виражена у процентах.

Л

Лізинг оперативний (оренда) — господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає передачу права користування основними фондами на строк, який не перевищує строку їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких основних фондів їхньому власникові після закінчення строку дії лізингової (орендної) угоди. Основні фонди, передані в Л. о. залишаються у складі основних фондів орендодавця.

Ліквідність — можливість використання активу як засобу оплати (або швидкого перетворення його на засіб оплати) і здатність активу зберегти свою номінальну вартість незмінною.

Ліміт боргу місцевих органів влади — гранична величина заборгованості органів місцевого самоврядування по муніципальних позиках, яка встановлюється центральною владою. Ліміт боргу місцевих органів влади може встановлюватися у законодавчому порядку або Міністерством фінансів України; показник використовується у зарубіжній практиці.

М

Маркетинг — система заходів для вивчення ринку та активного впливу на споживчий попит із метою розширення збуту виробничих товарів.

Матеріальні активи — основні фонди та оборотні активи у будь-якому вигляді, що відрізняються від коштів, цінних паперів, деривативів і нематеріальних активів.

Матрикулярні внески (від лат. *matricula* — список) — порядок формування бюджету центрального уряду, згідно з яким його доходи утворюються за рахунок відрахувань окремих територій, що входять до складу держави і пов'язуються з фінансуванням конкретного списку централізованих витрат. Мали місце у німецькому Союзі у процесі створення Німецької імперії як внески членів союзної держави одній з цих держав для виконання делегованих їм спільних функцій. Подібна система формування центрального бюджету використовувалась на етапі становлення федеративних держав. На цих засадах формувався Союзний бюджет колишнього СРСР у 1991 р. у період розпаду союзної державності. В Україні на побутовому рівні ідеологія М. в. обстоюється у формі так званої моделі формування бюджету “знизу догори”. У сучасних умовах у зарубіжних країнах М. в. як спосіб формування бюджету центрального уряду не використовуються.

Митні збори — плата, що стягується з декларантів за оформлення митних процедур.

Мито — непрямий податок, який встановлюється державою на товари, що імпортуються, експортуються чи проходять транзитом через митну територію країни, в процентних ставках до вартісної оцінки цих товарів або у твердих ставках на одиницю товару.

М. ввізне — мито, що сплачується при імпорті товарів.

М. вивізне — мито, що сплачується при експорті товарів.

Міжбюджетні взаємовідносини — форма, у якій забезпечується взаємозв'язок різних ланок бюджетної системи. М. б. визначаються державним, територіальним та бюджетним устроєм країни.

Міжбюджетні взаєморозрахунки — процес передачі коштів з Державного бюджету України місцевим бюджетам і навпаки, — з місцевих бюджетів до Державного бюджету України у процесі виконання бюджетів з метою збалансування доходів і витрат на всіх рівнях бюджетної системи.

Міжнародний ринок позичкового капіталу (МРПК) — система відносин у сфері акумуляції та перерозподілу позичкового капіталу між країнами; сукупність фінансово-кредитних установ і фондових бірж, що надають позики й кредити іноземцям.

Мінімальна дохідна база — гарантована державою дохідна база місцевих бюджетів, необхідна для формування мінімального бюджету. Забезпечується шляхом закріплення за місцевими бюджетами джерел доходів, які дозволяють органам місцевого самоврядування забезпечити фінансування послуг населенню на рівні мінімальних державних соціальних стандартів. Використовується як показник у практиці бюджетного регулювання зарубіжних країн.

Мінімальний бюджет органу місцевого самоврядування — розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для фінансування послуг населенню відповідної адміністративно-територіальної одиниці на рівні мінімальних соціальних стандартів, який гарантується державою. У разі, коли органу місцевого самоврядування не вистачає власних коштів для формування мінімального бюджету, ці ресурси надаються йому державою на гарантованій основі. Використовується як показник у практиці фінансового вирівнювання в багатьох зарубіжних країнах. В Україні мінімальні місцеві бюджети — у стадії розробки.

Мінімальні державні соціальні стандарти — гарантований державою рівень послуг на душу населення в межах усієї території країни, який надається місцевими органами і фінансується за рахунок місцевих бюджетів; показник, який використовується для розрахунку показника мінімального місцевого бюджету. Використовується в практиці бюджетного планування зарубіжних країн. В Україні мінімальні соціальні стандарти — у стадії розробки.

Місцевий бюджет інвестицій або розвитку — самостійний розділ бюджету, видатки якого спрямовуються на розширене виробництво, інвестиції, придбання обладнання, сплату основної частини боргу. Застосовується як поняття в практиці бюджетного планування зарубіжних країн. В Україні введено поняття “видатки розвитку”.

Місцевий поточний бюджет — самостійний розділ бюджету, видатки якого спрямовуються на поточні потреби, утримання апарату управління, закладів соціально-культурної сфери, соціальне обслуговування, соціальний захист, соціальне забезпечення, сплату процентів за боргом та інше. Поняття, яке використовується в практиці бюджетного планування зарубіжних країн. У Законі України “Про бюджетну систему України” застосовується поняття “поточні видатки бюджету”.

Місцеві бюджети — сукупність бюджетів, які складаються, затверджуються і виконуються відповідними місцевими органами влади і самоврядування.

Місцеві податки — податки, що встановлюються і справляються на відповідній території місцевими органами представницької влади як на підставі загальнодержавного законодавства про місцеві податки і збори, так і цілком самостійно.

Місцеві податки і збори — обов’язкові платежі, які згідно із законодавством запроваджуються органами місцевого самоврядування на підпорядкованій їм території і повністю зараховуються до відповідних місцевих бюджетів.

Місцеві позики — форма мобілізації фінансових ресурсів для потреб місцевих органів влади. М. п. розміщуються на ринку позичкового капіталу. У зарубіжних країнах М. п. — основний спосіб капіталовкладень, які здійснюються місцевими органами влади. Межі заборгованості місцевих органів по М. п. регулюються центральними органами державної влади згідно із законодавством. Повернення основної суми боргу по М. п. здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету інвестицій, відсотки за користування позикою сплачуються за рахунок коштів поточного місцевого бюджету. Право розміщення М. п. згідно із законодавством надано органам місцевого самоврядування України. Порядок їх випуску регламентується Законом України “Про зовнішній і внутрішній борг України”. Перші муніципальні позики випустили міста Київ, Дніпропетровськ та деякі інші.

Місцеві фінансові органи в Україні — фінансові відділи виконавчих органів місцевого самоврядування, фінансові відділи та управління місцевих органів державної виконавчої влади, а також місцеві органи Головної державної податкової адміністрації, Головного контрольно-ревізійного управління, Державного казначейства України. Фінансові відділи у структурі місцевого самоврядування України функціонують у 163 містах обласного підпорядкування, а також регіонах цих міст.

Фінансові відділи та управління в системі місцевих органів державної виконавчої влади функціонують у складі обласних, Київської і Севастопольської міських, районних, районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій. Місцеві органи Головного управління державної податкової інспекції, Головного контрольно-ревізійного управління, Державного казначейства України, функціонують в областях, містах, районах, районах у містах; вони не входять до складу місцевих державних адміністрацій і мають центральне підпорядкування.

Міський бюджет — бюджет, який складається, затверджується і виконується органом міського самоврядування.

Митниця — державний заклад, через який повинні ввозитися або вивозитися усі переміщувані через кордон товари і вантажі з метою їх митного контролю і стягування відповідних мит і зборів.

Моделі бюджетної системи — види побудови бюджетної системи та організації міжбюджетних взаємовідносин. Розрізняють три основні М. б. с. Перша модель базується на повному розподілі різних податків між рівнями бюджетної системи і закріпленні їх за відповідними бюджетами, друга — на

фіксованому дольовому (пайовому) розподілі основних податків між різними рівнями бюджетної системи, третя — на застосуванні спільної бази оподаткування різними рівнями влади, які встановлюють власні податкові ставки. Загальна податкова ставка є сумою податкових ставок різних рівнів влади. У чистому вигляді всі ці моделі на застосовуються.

У кожній країні склалася певна бюджетна система із своєю системою міжбюджетних взаємовідносин. Але в основі своєї кожна з них може бути віднесена до однієї з трьох моделей.

В Україні бюджетна система і міжбюджетні відносини будуються переважно на моделі дольової (пайової) участі різних рівнів влади в розподілі загальнодержавних податків. Проте цей розподіл здійснюється не на основі встановлених фіксованих часток кожного рівня влади, а на основі нормативів, які щороку переглядаються.

Монополія фіскальна — непрямий податок, що дорівнює різниці між державною фіксованою ціною товарів (робіт, послуг), монополізованих державою, і витратами на їх виробництво та реалізацію.

Муніципальна власність — власність, що перебуває у користуванні, володінні й розпорядженні територіальних колективів та їх виборних органів місцевого самоврядування; одна з форм власності корпоративної (колективної).

Муніципальне підприємництво — особлива сфера підприємницької діяльності, суб'єктами якої є органи місцевого самоврядування. Метою М. п. є надання різноманітних послуг жителям адміністративно-територіальних одиниць.

Муніципальне фінансове право — сукупність правових норм, які регулюють фінансові відносини територіальних колективів та органів місцевого самоврядування; галузь муніципального (комунального) права. Як галузь права існує в зарубіжних країнах. В Україні муніципальне (комунальне) право знаходиться на початковому етапі становлення.

Муніципальний банк — фінансово-кредитна установа, яка заснована органом місцевого самоврядування та муніципальними підприємствами і спеціалізується на фінансовому обслуговуванні діяльності територіальних колективів.

Муніципальний кредит — система кредитних відносин, головним позичальником у якій є органи місцевого самоврядування; інститут фінансової діяльності органів місцевого самоврядування. Основна форма фінансування муніципальних інвестиційних програм у зарубіжних країнах. М. к. відокремлений від державного, на відміну від нього має виключно цільовий характер і пов'язаний із реалізацією конкретних соціально-економічних програм.

Муніципальні податкові служби — спеціальні органи, створені в деяких зарубіжних країнах органами місцевого самоврядування для стягування місцевих податків і зборів.

Муніципальні цінні папери — цінні папери, які випускаються органами місцевого самоврядування зарубіжних країн з метою залучення коштів для реалізації власних інвестиційних програм та інших заходів.

Н

Неоподатковуваний мінімум — розмір об'єкта оподаткування, в межах якого податок не справляється.

Неподаткові платежі — разові та випадкові надходження до бюджету, які не мають прямим призначенням формування доходів бюджету.

Непрямі податки — податки, що встановлюються в цінах товарів і послуг і розмір яких для окремого платника прямо не залежить від його доходів.

Новація — припинення зобов'язання за згодою сторін шляхом заміни його новим зобов'язанням.

Номінал — номінальна (іменна) вартість, позначена на цінних паперах (акціях, облігаціях і паперових грошових знаках).

Нормативи відрاهувань від регульованих доходів — пропорції (у відсотках), згідно з якими розподіляються регульовані доходи між різними рівнями бюджетної системи. Такі нормативи для областей, міст Києва і Севастополя затверджуються Верховною Радою України, для районів, міст обласного підпорядкування, районів у містах Києві та Севастополі — відповідно обласними, Київською і Севастопольською міськими Радами, районів і міст республіканського підпорядкування Автономної Республіки Крим — Верховною Радою Автономної Республіки Крим, районів у містах з районним поділом, міст районного підпорядкування, сіл і селищ — відповідно міськими та районними Радами.

Нормативи мінімальної бюджетної забезпеченості — розрахункові показники рівня певних послуг, які надаються на душу населення за рахунок бюджетних коштів. Використовуються при розрахунку мінімальних державних соціальних стандартів. Розробка таких нормативів передбачена законодавством України.

Нормативно-розрахункові методи фінансового вирівнювання — методи надання трансфертів та інших фінансових ресурсів бюджетам місцевих органів влади з бюджету центрального уряду, а також із бюджетів органів влади вищого рівня на основі розмежування видаткових функцій між різними рівнями влади, розрахунку можливих доходів місцевих органів влади на основі податкового потенціалу територій, мінімальних бюджетів місцевого самоврядування, державних мінімальних соціальних стандартів і відповідної формули фінансового вирівнювання. У подібних розрахунках ураховуються чисельність населення відповідної території, його структура, рівень зайнятості, наявність мережі доріг, об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури, що утримуються місцевою владою, та інші індикатори. Результатом цих розрахунків є визначення об'єктивних бюджетних потреб території, можливостей їх фінансування за рахунок можливостей місцевої влади, а також розмірів необхідної фінансової допомоги з боку центрального уряду та органів влади вищого рівня. Ці методи широко застосовуються в практиці фінансового вирівнювання зарубіжних країн.

О

Об'єкт оподаткування — фізична чи вартісна величина, щодо якої нараховується податок.

Облік надходжень податків — накопичення інформації про платежі в бюджет у розрізі окремих платників і видів податків та податкових платежів, що вони сплачують.

Облік платників — включення юридичних і фізичних осіб та даних про них до відповідних облікових реєстрів на ручних чи машинних засобах накопичення та збереження інформації.

Обов'язкові видатки органів місцевого самоврядування — видатки, які органи місцевого самоврядування зобов'язані здійснювати згідно із законодавством. У більшості зарубіжних країн повноваження органів місцевого самоврядування поділяються на власні та делеговані, або доручені центральною владою. Власні повноваження, у свою чергу, поділяються на обов'язкові й добровільні. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування в процесі виконання обов'язкових повноважень, також є обов'язковими. Перелік обов'язкових видатків обумовлений мінімальними державними соціальними стандартами послуг, які надаються органами місцевого самоврядування. Поняття застосовується в законодавстві багатьох зарубіжних країн.

Оборотна касова готівка — кошти, що формуються у складі місцевих бюджетів для покриття тимчасових касових розривів при їх виконанні.

Одиниця оподаткування — чисельна одиниця виміру об'єкта оподаткування, щодо якої встановлюються податкові ставки.

Окладні податки — податки, встановлювані для окремих платників шляхом виділення об'єкта оподаткування й затвердження податкових ставок.

Оподаткування (оподатковування) — узаконене державою та місцевими органами влади обкладання податками юридичних осіб і громадян.

Оподаткування подвійне — 1) одночасне стягнення різних податків на доходи на різних стадіях їх формування, але в рамках однієї виробничої діяльності. Наприклад, оподаткування заробітної плати окремого працівника і доходу підприємства загалом; 2) одночасне стягнення аналогічних податків у різних країнах у зв'язку із підпорядкуванням платника податку та об'єкта оподаткування юрисдикції цих (різних) країн.

Опціон — стандартний документ, який засвідчує право придбати (продати) цінні папери (товари, кошти) на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час його укладення або на час придбання за рішенням сторін.

Перший продавець О. (емітент) несе безумовне та безвідкличне зобов'язання щодо продажу цінних паперів (товарів, коштів) на умовах укладеного опціонного контракту.

Будь-який покупець О. має право відмовитися у будь-який момент від придбання таких цінних паперів (товарів, коштів).

Орендна плата за землю — форма плати за землю, що встановлюється для орендарів землі.

Основні характеристики бюджету — обсяг доходів бюджету, обсяг видатків бюджету, обсяг поточних доходів і видатків бюджету, обсяг доходів і видатків бюджету розвитку, перевищення видатків над доходами бюджету або його дефіцит, максимальна величина дефіциту бюджету, розрахована щодо видатків і валового національного продукту (ВНП) у відсотках, перевищення доходів над видатками бюджету або його профіцит, обсяг закріплених і регульованих доходів, обсяг доходів за рахунок податкових надходжень, обсяг доходів за рахунок прямих і непрямих податків, обсяг дотацій, субсидій, субвенцій та інших трансфертів, нормативи відрахувань від регульованих доходів до місцевих бюджетів, обсяг резервного фонду, обсяг коштів цільових фондів у складі бюджету, обсяг оборотної касової готівки.

Особистий дохід — загальний дохід, фактично одержаний сімейними господарствами, включаючи трансфертні платежі.

Особисті податки — група прямих податків, що встановлюються під конкретного платника, який виступає відправною точкою системи оподаткування.

Особливі бюджетні режими місцевих органів влади — різновид преференцій, що надаються місцевій владі центральною державною владою і передбачають пільги та додаткові повноваження окремих місцевих органів влади. Можуть включати розширення бюджетної автономії, податкових повноважень, повноважень щодо розподілу доходів та фінансування видатків окремих місцевих органів влади. Особливі бюджетні режими інколи передбачають індивідуально-договірні відносини місцевих органів влади окремих територій і центрального уряду в бюджетній сфері, як це має місце в Китаї чи в Російській Федерації. Метою створення окремим територіям особливих бюджетних режимів є комплекс умов для залучення іноземного капіталу, активізації підприємницької діяльності, щоб подолати відставання таких регіонів у соціально-економічному розвитку.

II

Пеня — штрафна санкція за несвоєчасне виконання фінансових зобов'язань, що застосовується в разі несвоєчасної сплати податків і неподаткових платежів, а також у разі затримання оплати отриманих товарно-матеріальних цінностей, наданих послуг і виконаних робіт. Нараховується у процентах до суми невиконаного зобов'язання за кожен день затримки.

Перевірка документальна — перевірка правильності розрахунків платників податків із бюджетом, що проводиться безпосередньо в платника за даними бухгалтерського обліку, звітності та первинних документів.

Перевірка камеральна (попередня) — перевірка правильності розрахунків платників податків з бюджетом у податковій адміністрації (інспекції) на підставі поданих декларацій, звітів і розрахунків.

Перекладання податків — перенесення через ціновий механізм тягара податку безпосереднім його платником на іншого суб'єкта податкових відносин.

Перерахування податків — обчислення сум податків, які фактично підлягають сплаті і з яких було здійснено авансові платежі, а також установа переплати чи недоплати (сальдо) розрахунків.

Пільги податкові — часткове чи повне звільнення фізичних і юридичних осіб від сплати податків. Є одним з елементів податкової політики і мають як економічну, так і соціальну спрямованість. Використовуючи П. п., держава регулює певні економічні процеси, а також забезпечує соціальний захист окремих видів діяльності та груп населення. До П. п. належать: неоподатковуваний мінімум доходів, податкові знижки (наприклад, для підприємств окремих галузей, регіонів), вилучення з оподатковуваних доходів деяких витрат платників податків, повернення раніше сплачених податків (податкові амністії), повне звільнення від сплати деяких податків тощо.

Плата — платіж у бюджет за використання ресурсів, які перебувають у загальнодержавній власності, на основі певної еквівалентності взаємовідносин платників і держави. Встановлюється у твердих ставках з одиниці ресурсів у їх фізичному вимірі.

Платник (суб'єкт) податку — фізична та юридична особа, яка безпосередньо перераховує податок до бюджету.

Податки майнові — прямі податки з юридичних і фізичних осіб, об'єктом оподаткування яких є нерухоме майно.

Податкова квота — частка окремого податку чи загальної суми податків, сплачених платником, у його доході.

Податкова позика — повне або часткове звільнення від оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності центральними та місцевими органами влади на певний період часу; різновид податкових пільг. Оформлюється угодою як фінансова позика цим суб'єктам, що має бути використана на певні цілі. П. п. використовуються в практиці багатьох країн.

Податкова робота — діяльність платників і податкової служби щодо внесення податків і податкових платежів до бюджету.

Податкова система — сукупність загальнодержавних і місцевих податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також методи та принципи їх встановлення.

Податкова ставка — законодавчо встановлений розмір податку на одиницю оподаткування. Може бути встановлена як у твердій сумі, так і в процентах.

Податкова угода — угода, яку укладають органи влади і суб'єкти підприємницької влади, що отримують податкові пільги. Застосовується як правова форма регулювання податкових пільг, які надаються місцевими органами влади.

Податкове регулювання — розподіл і закріплення податків, визначених законом про систему оподаткування, між бюджетами різних рівнів, які входять до складу бюджетної системи країни. В Україні здійснюється на основі Закону України "Про бюджетну систему України" та щорічних законів про державний бюджет. Право податкової ініціативи — право на запровадження податків — належить вищим законодавчим органам влади держави, а також представницьким органам влади суб'єктів федерації у федеративних країнах.

Податкові канікули — звільнення від оподаткування іноземних інвесторів або окремих галузей виробництва на певний період часу з метою поживлення ділової активності в країні чи окремому регіоні; різновид податкових пільг.

Податковий потенціал адміністративно-територіальної одиниці — загальний обсяг податків, які мобілізуються за рахунок усіх платників на відповідній території. Показник, який визначає податкові можливості території. Податковий потенціал є одним із складників фінансового потенціалу території. Одиницею виміру податкового потенціалу, яка використовується в практиці бюджетного регулювання, є податкові збори на душу населення, або податковий потенціал на душу населення. У практиці розвинутих зарубіжних країн показник податкового потенціалу розраховується по-іншому. В умовах існування розмежованих податкових систем центрального уряду та органів місцевого самоврядування розраховується показник податкового потенціалу територіального колективу. Він відображає сукупні податкові надходження до бюджету відповідного органу місцевого самоврядування.

Податок — обов'язковий регулярний платіж юридичних і фізичних осіб до державного чи місцевого бюджетів, що законодавчо встановлюється для фінансового забезпечення виконання функцій держави.

П. дегресивний — податок, ставка якого збільшується зі зростанням величини доходу, але кожний наступний приріст ставки податку є менший за попередній.

П. на додану вартість (ПДВ) — частина новоствореної вартості, що сплачується до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг. ПДВ є непрямим податком, одним із різновидів універсальних акцизів.

П. на нерухоме майно громадян — податок, що сплачується фізичними особами за процентними ставками до вартісної оцінки майна; вид майнового оподаткування.

П. на прибуток — форма прибуткового оподаткування підприємств, за якої об'єктом оподаткування виступає прибуток, що визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань.

П. прогресивний — податок, ставка якого зростає зі збільшенням величини об'єкта оподаткування.

П. пропорційний — податок, ставка якого не залежить від розміру об'єкта оподаткування.

П. прямий — податок, що стягується безпосередньо з доходів чи майна юридичних осіб і громадян.

П. регресивний — податок, ставка якого зменшується з ростом величини об'єкта оподаткування. Використовується у випадках, коли держава намагається стимулювати таке зростання.

П. розкладний — податок, який обчислюють спочатку в загальній сумі, а потім розподіляють (розкладають) між платниками цього податку пропорційно до певного показника чи порівню.

Позабюджетні фонди — специфічна форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів, залучених для фінансування деяких суспільних потреб. Головне призначення полягає у фінансуванні цільових заходів за рахунок спеціальних цільових відрахувань та інших джерел.

Позикова санкція — дозвіл на випуск цінних паперів муніципальної позики, що надається органам місцевого самоврядування центральною владою, як правило, Міністерством фінансів, або реєстрація цих паперів. Як правова норма використовується у більшості зарубіжних країн.

Політика податкова — державна політика оподаткування юридичних і фізичних осіб. Її метою є формування державного і місцевих бюджетів за одночасного стимулювання ділової активності підприємців. Реалізується через систему податків, податкових ставок і податкових пільг.

Правила складання і виконання бюджетів — нормативний документ, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

Право податкове — сукупність фінансово-правових норм, що регулюють відносини в галузі податків (визначається порядок їх стягнення, регулюють виникнення, зміну і припинення податкових зобов'язань).

Право податкової ініціативи — право місцевих органів влади і місцевого самоврядування на запровадження місцевих податків і зборів.

Преференції місцевих органів влади (від лат. *praeferre* — надавати переваги, пільги) — пільги та додаткові повноваження, які надаються центральною владою місцевим органам влади в галузі економіки та фінансів. Як правило, пов'язані з наданням окремим територіям особливого економічного статусу, створенням спеціальних економічних зон. Можуть включати податкові та митні пільги, пільги щодо землекористування, спрощений візовий режим, особливий режим валютного регулювання в процесі збуту продукції, яка виробляється у спеціальних економічних зонах. Вони також можуть передбачати додаткові повноваження місцевих органів влади в галузі проведення інвестиційної та бюджетної політики і в інших сферах. Як поняття використовується у зарубіжних країнах.

Преференційне мито — мито, що встановлюється за пільговими ставками з метою стимулювання розвитку міжнародної торгівлі.

Прибуток чистий — прибуток, який залишається в розпорядженні фірми, підприємства після сплати податків, відрахувань, обов'язкових платежів та платежів, пов'язаних із застосуванням фінансових санкцій до підприємства.

Прихований дефіцит бюджету — несвоєчасне або неповне фінансування галузей бюджетної сфери. Виникає в умовах боротьби за скорочення видатків з метою зменшення відкритого дефіциту бюджету.

Прогресія шкали податкових ставок проста — побудова шкали прогресивних ставок, за якої кожна ставка (залежно від розмірів об'єкта оподаткування) застосовується до всього об'єкта оподаткування.

Прогресія шкали податкових ставок ступінчаста — побудова шкали прогресивних ставок, за якої кожна ставка (залежно від розмірів об'єкта оподаткування) застосовується до тієї частини об'єкта оподаткування, котра знаходиться в межах певного інтервалу, для якого встановлена ця ставка.

Прогресивна шкала податкових ставок — шкала процентних ставок, розміри яких зростають відповідно до зростання розмірів об'єкта оподаткування.

Прогресивно-регресивна шкала податкових ставок — шкала процентних ставок, розміри яких спочатку зростають — до певної величини об'єкта оподаткування, а при його зростанні понад цю величину — зменшуються.

Протекціоністське мито — мито, що вводиться з метою захисту внутрішнього ринку від конкуренції з боку імпортованих товарів.

Профіцит бюджету — перевищення доходів бюджету над його видатками. Як явище властиве окремим місцевим бюджетам.

Процентна податкова ставка — ставка, що встановлюється в процентах до об'єкта оподаткування в грошовому виразі.

Процентна ставка (норма процентів) — сума, виражена у процентах на рік, яку позичальник сплачує кредитору в обмін на використання грошей, взятих у позичку.

Р

Районний бюджет у місті — бюджет, який складається, затверджується і виконується органами районного у місті самоврядування.

Реальні податки — група прямих податків, що передбачають оподаткування майна за зовнішніми ознаками. Відправною точкою оподаткування є його об'єкт.

Регіональна фінансова політика — система заходів, які здійснюються державою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в окремих регіонах та інших адміністративно-територіальних одиницях. Основне місце в системі цих заходів належить систематичній фінансовій допомозі з боку центрального уряду органам влади тих територій, які мають недостатні фінансові ресурси для виконання покладених на них обов'язків.

Регресивна шкала податкових ставок — шкала процентних ставок, розміри яких зменшуються відповідно до зростання розмірів об'єкта оподаткування.

Регресивно-прогресивна шкала податкових ставок — шкала процентних ставок, розміри яких спочатку знижуються — до певної величини об'єкта оподаткування, а при його зростанні понад цю величину — зростають.

Регульовані доходи — доходи, які на пайовій основі розподіляються між усіма ланками бюджетної системи України з метою збалансування доходів і витрат. Перелік Р. д. визначається законодавством України про бюджетну систему і про місцеві органи влади. До Р. д. відносяться: податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, акцизний збір, прибутковий податок з громадян, дохід від патентів. Уточнення переліку Р. д. та їх нормативів страхувань здійснюється у щорічних законах про державний бюджет України. Це одна із форм бюджетного регулювання.

Резервні фонди — спеціальні фонди, які формуються у складі видатків місцевих бюджетів і використовуються для фінансування невідкладних заходів, що не були передбачені при затвердженні цих бюджетів. Резервні фонди

формується у розмірах, що не перевищують одного процента видатків відповідного місцевого бюджету.

Рента — регулярно одержуваний дохід із капіталу, майна або землі, що не вимагає від одержувача підприємницької діяльності.

Республіканський бюджет автономної республіки Крим — бюджет, який складається, затверджується і виконується центральними органами влади Автономної Республіки Крим.

Розпорядник кредитів адміністративно-територіальної одиниці — посадова особа, якій надається право розпоряджатися коштами бюджету, позабюджетних валютних і цільових фондів територіальної одиниці відповідно до їх цільового призначення. Несе відповідальність за законність і цільове використання коштів. Має право першого підпису відповідних платіжних документів. Розпорядниками кредитів в організаціях місцевого самоврядування є керівники їхніх виконавчих органів — голови міських, сільських, селищних виконавчих комітетів або інших відповідних органів. Розпорядниками кредитів в областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах міст Києва та Севастополя є голови відповідних місцевих державних адміністрацій. В Автономній республіці Крим розпорядником кредитів є глава Уряду автономії. Розпорядниками кредитів у межах виділених коштів і визначених повноважень є також керівники структурних підрозділів місцевих органів влади, які є самостійними і мають статус юридичної особи.

Розслідування податкове — розслідування фактів ухилення від сплати податків і податкових платежів (приховування податків, перекручення звітності), що проводиться податковою адміністрацією.

С

Самооподаткування — форма місцевих податків, які встановлюються сходами жителів сіл і селищ України згідно з Указом Президії Верховної Ради Української РСР “Про самооподаткування сільського населення” від 23 жовтня 1984 р.

Самостійність місцевого бюджету — можливість формування доходів місцевого бюджету за рахунок власних (закріплених) та загальнодержавних (регульованих) доходів.

Самофінансування — один із принципів госпрозрахунку і методів фінансового забезпечення.

Секвестр (лат. — sequestrum) — заборона, обмеження видатків, яке встановлюється державною владою; пропорційне скорочення державного бюджету в процентах, яке здійснюється щомісячно до кінця поточного фінансового року у випадку невиконання дохідної частини бюджету.

Середня фінансова забезпеченість — сума коштів, що спрямовується на утримання об’єктів соціально-культурної сфери, виробничої і соціальної інфраструктури, соціальне обслуговування, соціальний захист, соціальне забезпечення, фінансування апарату управління та програм соціально-економічного розвитку в розрахунку на одного жителя за рахунок коштів

бюджетів усіх рівнів і державних та місцевих позабюджетних фондів. Використовується як показник у практиці фінансового вирівнювання зарубіжних країн. Територіальні утворення, які мають фінансову забезпеченість меншу за С. ф. з., мають право на отримання державної допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій та інших трансфертів. Один із показників, на основі якого розробляється формула фінансового вирівнювання.

Сертифікат — 1) назва облігацій спеціальних державних позик; 2) у зовнішній торгівлі — документ про якість товару, що видається державними інспекціями та іншими уповноваженими організаціями.

Система формування бюджету — спосіб, за яким доходи зараховуються до відповідних бюджетів. Розрізняють одноканальну і багатоканальну С. ф. б. Одноканальна система має два різновиди зарахування і розподілу “згори вниз” і “знизу вгору”. Перша форма одноканальної системи передбачає концентрацію всіх податкових надходжень у бюджеті центрального уряду з наступним їх територіальним перерозподілом. Друга форма передбачає концентрацію всіх податкових надходжень у первинній низовій ланці бюджетної системи з наступними відрахуваннями до бюджетів вищого рівня. У чистому вигляді у сучасному світі таких систем не існує. За багатоканальною системою податкові надходження розподіляються на основі закріплення різних їх видів за відповідними рівнями бюджетної системи.

Складання місцевого бюджету — процес розробки проекту бюджету із дотриманням визначених законодавством процедур, здійснюваний місцевим органом державної виконавчої влади і виконавчим органом місцевого самоврядування.

Спеціальне оподаткування — разове примусове оподаткування, своєрідна плата за послуги, надані місцевими органами влади у сфері поліпшення власності; одна з форм місцевого оподаткування. Сформувалося у США та деяких інших зарубіжних країнах разом зі становленням і розвитком інституту місцевого самоврядування. У царській Росії і в Україні С. о. не застосовувалося. До послуг, наданих місцевими органами у сфері поліпшення власності, належить будівництво доріг, водопроводів, газопроводів, санітарних систем тощо. Наслідком цього є збільшення вартості земельних ділянок, нерухомості, якими володіють приватні власники. Вони можуть скористатися додатковими вигодами, що з’являються після будівництва зазначених вище об’єктів. Розміри податку на основі С. о. встановлювалися пропорційно до витрат, які здійснила місцева влада на поліпшення власності, та спеціальної вигоди, яку отримав кожний власник від подорожчання його майна і земельних ділянок.

Ставка податкова пропорційна — процентна ставка, що не залежить від розміру об’єкта оподаткування (є єдиною).

Ставка податкова тверда — ставка, встановлена у грошовому вираженні на одиницю об’єкта оподаткування в натуральному обчисленні.

Статистичне мито — встановлюється з метою обліку експорту й імпорту товарів в умовах вільної зовнішньої торгівлі.

Страховий ринок — особлива форма грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страхова послуга, яка надається юридичним і фізичним особам спеціалізованими страховими організаціями.

Страхування соціальне — система економічних відносин, завдяки яким формуються і витрачаються грошові фонди, призначені для матеріального забезпечення непрацездатних (див. Внески страхові).

Субвенція (від лат. *subvenire* — приходити на допомогу) — кошти, які надаються місцевим бюджетам з бюджетів вищого рівня на фінансування цільових витрат і підлягають поверненню у випадку їх нецільового використання.

Субсидія (від лат. *subsidium* — допомога, підтримка) — кошти, які надаються з державного бюджету місцевим бюджетам або з місцевих бюджетів вищого рівня місцевим бюджетам нижчого рівня на фінансування цільових витрат.

Сфера міжнародних фінансів — складова фінансової системи України на рівні світового господарювання. С. м. ф. відображає обмінні та перерозподільні відносини на світовому рівні і включає три напрямки: міжнародні розрахунки; фінанси міжнародних політичних, економічних, гуманітарних організацій; міжнародні фінансові інститути.

Т

Територіальне верховенство у сфері фінансів — принцип права, згідно з яким влада держави є вищою, а правові акти її центральних органів у галузі фінансів є обов'язковими для виконання фізичними і юридичними особами на всій території. Ці акти є вищими щодо актів, які приймаються органами влади адміністративно-територіальних одиниць. Згідно з принципом територіального верховенства в Україні створена єдина фінансова система, єдині на всій території банківська, податкова, грошова, валютна, кредитна та митна системи. Рішення місцевих органів влади, органів влади Автономної Республіки Крим з цих та інших питань не можуть суперечити законодавству України.

Територія з особливим економічним статусом — до територій з особливим економічним статусом належать (спеціальні) вільні економічні зони, особливі економічні зони, експериментальні економічні зони, зони економічного сприяння, зони вільної торгівлі, зони прикордонного економічного співробітництва та ін. Території з особливим економічним статусом створюються згідно із законодавством за рішеннями центральних органів центральної влади. У межах таких територій формується особлива система фінансових відносин. Серед суб'єктів цих відносин важлива роль належить місцевим органам влади. Такі території мають особливий режим оподаткування, ведення підприємницької діяльності, створення спільних з іноземним капіталом підприємств, використання прибутку, здійснення інвестиційної діяльності, митних пільг тощо. Зарубіжна практика у цій сфері досить різноманітна.

В Україні надання територіям особливого економічного статусу регулюються Законом України “Про загальні принципи створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”.

На практиці особливий економічний статус отримали лише окремі території України. Так, згідно з Указом Президента України створена експериментальна зона “Сиваш”. Особливості фінансових відносин в цій зоні визначені Законом України “Про деякі питання валютного регулювання і оподаткування суб’єктів експериментальної економічної зони “Сиваш” від 23 лютого 1996 р.

Термін сплати податку — законодавчо встановлений термін внесення до бюджету належних до сплати за відповідний період сум податків.

Товари підакцизні — товари, з яких законодавчо справляється акцизний збір. В Україні до них належать: лікєро-горілчані та тютюнові вироби, легкові автомобілі, кава, шоколад, інші високорентабельні та монопольні товари. Перелік Т. п. встановлюється законодавчо Верховною Радою України.

Трансфєрти (від фр. *transfert*; лат. *transferre* — переносити, переводити) — кошти, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів або з місцевих бюджетів вищого рівня до бюджетів нижчого рівня у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій та в інших формах.

У

Уніфікація позики — об’єднання (обмін) декількох раніше випущених позик в одну облігацію нової позики.

Управління (відділ) по роботі з платниками податків податкової адміністрації — підрозділ, який веде роз’яснювальну та методичну роботу серед платників із питань застосування податкового законодавства.

Управління місцевих податків та інших платежів податкової адміністрації — підрозділ, що приймає податкові декларації, розрахунки, звіти щодо сплати податків, платежів, внесків до державних цільових фондів і проводить їх камеральну (попередню) перевірку.

Ухилення від податків — дії платників податків, спрямовані на несплату податків шляхом заниження доходу та оцінки майна або їх повного приховування.

Ф

Фактичні платежі — сплата до бюджету податків і податкових платежів у розмірах, що визначені виходячи з фактичних розмірів об’єкта оподаткування.

Фінанси — сукупність об’єктивно обумовлених економічних відносин з обміну, розподілу та перерозподілу вартості створеного у суспільстві ВВП формування, розподілу та використання фондів грошових коштів і нагромаджень у розпорядженні суб’єктів господарювання та держави, призначених для цілей розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Фінанси місцевого самоврядування — система економічних відносин, за посередництвом яких територіальні колективи та органи місцевого самоврядування мобілізують, розподіляють і використовують фінансові ресурси відповідно до своїх функцій.

Фінанси підприємств — сукупність грошових відносин, які відображають формування, розподіл і використання грошових фондів і доходів суб'єктів господарювання в процесі відтворення. Складова фінансової системи України.

Фінансова криза — глибокий розлад фінансової системи держави, зумовлений економічними і політичними явищами.

Фінансова наука — наука, яка вивчає явища і процеси, що здійснюються в державі при створенні та використанні фінансових ресурсів усіх рівнів на цілі її економічного і соціального розвитку.

Фінансова політика — діяльність держави з цілеспрямованого використання фінансів; частина економічної політики держави. Зміст Ф. п. включає: 1) розробку науково обґрунтованих концепцій розвитку фінансів, визначення основних напрямків їх використання; 2) розробку заходів, направлених на досягнення поставлених цілей. Ф. п. складається з фінансової стратегії і фінансової тактики.

Фінансова система — термін, застосовуваний для визначення різних за своєю сутністю понять: а) сукупність взаємозв'язаних сфер і ланок фінансових відносин; б) сукупність фінансових установ держави.

Фінансова стратегія — довгостроковий курс фінансової політики, що розрахований на перспективу і передбачає рішення великомасштабних задач, визначених економічною і соціальною стратегією.

Фінансова тактика — вирішення задач конкретного етапу розвитку суспільства шляхом своєчасного перегрупування фінансових ресурсів і змінення способів організації фінансових відносин.

Фінансове вирівнювання — процес перерозподілу фінансових ресурсів на користь адміністративно-територіальних одиниць, які не мають достатньої власної дохідної бази. Здійснюється центральними органами державної влади. Синонім поняття “бюджетне регулювання”.

Фінансове забезпечення відтворення виробничого процесу — покриття затрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання та державою. Здійснюється в таких формах: самофінансування, кредитування, державне фінансування та фінансовий ринок. Поряд із фінансовим регулюванням і фінансовим стимулюванням один із важливих напрямків впливу фінансів на процеси суспільного розвитку.

Фінансове законодавство — сукупність законодавчих актів, що регулюють права і обов'язки всіх органів державної влади, підприємств і населення у сфері формування та використання цільових централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. Функціонування та розвиток Ф. з. відбувається шляхом оновлення та уніфікації законодавчих актів з фінансових питань.

Фінансове планування — діяльність з формування, використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів, призначених для цілей розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (фінансування нематеріальної сфери, оборони, управління тощо). Централізована частина фінансових ресурсів у процесі планування підлягає перерозподілу з метою фінансового забезпечення розвитку пріоритетних галузей народного господарства, посилення соціальної

спрямованості тощо. Децентралізована частина фінансових ресурсів у процесі планування формується і використовується з урахуванням принципів госпрозрахунку.

Фінансове планування в органах місцевого самоврядування — одна із головних сфер діяльності територіальних колективів. Здійснюється в декілька етапів. Це прогнозування надходжень фінансових ресурсів у розпорядження органів місцевого самоврядування, їх мобілізація та управління наявними фондами грошових ресурсів, а також програмування видатків відповідно до обраних соціально-економічних цілей. Це процес розробки, складання, затвердження та виконання місцевих бюджетів, складання кошторисів видатків інших фондів грошових ресурсів та кошторисів видатків фондів грошових ресурсів, які належать підприємствам та організаціям, що знаходяться у власності територіальних колективів.

Фінансове планування належить до обов'язкових повноважень органів місцевого самоврядування.

Фінансове право — сукупність юридичних норм, які регламентують фінансові відносини щодо формування, розподілу і використання фінансових ресурсів усіх рівнів; посідає особливе місце у фінансовому механізмі. Впровадження в життя Ф. п. відбувається з допомогою фінансового законодавства.

Фінансовий апарат — працівники фінансових органів, податкової служби, фінансових відділів і управлінь на підприємствах (в організаціях і установах), у міністерствах і відомствах, які виконують функції оперативного управління фінансами.

Фінансовий аудит — процес детальної перевірки правильності складання фінансової звітності та аналіз фінансового стану підприємства. Розрізняють внутрішній і зовнішній аудит. Внутрішній аудит є однією із форм внутрішнього фінансового контролю. Він здійснюється внутрішніми аудиторами (спеціалістами у сфері фінансів, обліку та контролю) з метою інформування керівництва компанії (підприємства) щодо ефективності фінансової діяльності в цілому або окремих її структур.

Зовнішній аудит здійснюється незалежними аудиторами — фізичними або юридичними особами, які мають ліцензію на проведення перевірки в окремих сферах фінансової діяльності (банківської, страхової тощо). Основною метою Ф. а. є встановлення достовірності й правильності складання фінансової звітності об'єктів, що перевіряються, розробка рекомендацій щодо ліквідації виявлених порушень у діяльності суб'єктів господарювання і поліпшення фінансово-господарської діяльності й комерційних результатів. Зовнішній аудит може носити обов'язковий або ініціативний характер.

Фінансовий контроль — форма контролю з боку держави та інших уповноважених законодавством органів за законністю і обґрунтованістю виконання фінансових операцій з визначення результатів господарської та управлінської діяльності, створення і використання фондів фінансових ресурсів на цілі економічного і соціального розвитку держави. Ф. к. є формою реалізації

контрольної функції фінансів. Об'єктом Ф. к. виступають грошові розподільчі й перерозподільчі процеси при формуванні й використанні фінансових ресурсів.

В Україні Ф. к. по лінії державної виконавчої влади здійснюється Міністерством фінансів України, Головним контрольно-ревізійним управлінням Міністерства фінансів України. Окремі функції Ф. к. здійснюють Державна податкова адміністрація України, Державний митний комітет України, Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю, Державне казначейство України та деякі інші органи. Ф. к. поділяється на державний, відомчий, господарський тощо. За формами проведення розрізняють Ф. к. попередній, поточний і наступний.

Методами контролю є перевірки, ревізії, обстеження, аналіз. До Ф. к. відноситься незалежний фінансовий аудит.

Фінансовий кредит — кошти, які надані позичальникові в грошовій формі банківськими та іншими установами для цільового використання на встановлений строк під певні проценти.

Фінансовий механізм — сукупність форм, методів створення і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення.

Складниками Ф. м. є фінансове планування і прогнозування, фінансові показники, нормативи, ліміти і резерви, система управління фінансами, фінансовий контроль, аудит і фінансове право.

З допомогою Ф. м. здійснюється широкомасштабний розподіл і перерозподіл створюваного в державі валового внутрішнього продукту (ВВП) відповідно до основних положень фінансової політики.

Залежно від структури фінансової системи Ф. м. включає: фінансовий механізм підприємств і державних фінансів. У свою чергу, кожна з цих сфер включає окремі структурні ланки. Так, механізм державних фінансів поділяється на бюджетний і механізм функціонування позабюджетних фондів. Залежно від територіального поділу розрізняють Ф. м. федерацій, суб'єктів федерації, місцевих органів влади.

При розгляді Ф. м. з точки зору його впливу на суспільне виробництво виділяються його функціональні ланки: мобілізація фінансових ресурсів, фінансування, стимулювання та ін.

Кожна сфера та окрема ланка Ф. м. є складником одного цілого. Вони взаємозв'язані й взаємозалежні, проте функціонують відносно самостійно.

Фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці (потенціал — від лат. *potentia* — сила, могутність) — загальний обсяг фінансових ресурсів, які утворюються за рахунок усіх джерел у межах адміністративно-територіальної одиниці — області, району, міста, села, селища; показник, який характеризує фінансові можливості територій.

Фінансовий ринок — специфічна сфера грошових операцій, де об'єктом угоди виступають вільні грошові кошти населення, суб'єктів господарювання і державних структур, надані користувачеві під цінні папери або у вигляді позики. Функціонування Ф. р. можливе лише за наявності в економіці реальних власників.

Ф. р. поділяється на ринок грошей і ринок капіталу. Вони, у свою чергу, поділяються на фондовий ринок (ринок цінних паперів), кредитний ринок, валютний ринок, страховий ринок тощо. Фондовий ринок поділяється на первинний і вторинний, а також на ринки цінних паперів первинного і вторинного порядку. Первинний Ф. р. — це ринок, на якому здійснюється емісія і розміщення первинно випущених цінних паперів. Метою його є залучення додаткових фінансових ресурсів, необхідних для інвестування у виробництво та інші види затрат.

Вторинний Ф. р. — це ринок, на якому здійснюється купівля-продаж цінних паперів. Метою його є не залучення додаткових фінансових ресурсів, а їх перерозподіл (перелив капіталу) між суб'єктами, призначених для цілей розширеного відтворення та інших потреб суспільства. Вторинний Ф. р. поділяється на біржовий і позабіржовий.

Фінансові інвестиції (фінансові вкладення) — (financial investment) — вкладення капіталу в різні фінансові інструменти, головним чином у цінні папери. За строками інвестиції поділяють на короткострокові фінансові вкладення (строком до одного року) і довгострокові (строком понад один рік). Для зниження рівня ризику Ф. і. здійснюються в різні фінансові інструменти, сукупність яких формує інвестиційний портфель.

Фінансові інститути — (financial institution) — основні оператори на фінансовому ринку, предметом діяльності яких є залучення вільних коштів та їх використання на фінансування, кредитування й інші операції з використанням різних фінансових інструментів. Основними Ф. і. виступають банки, страхові компанії, інвестиційні компанії, пенсійний фонд тощо.

Фінансові інститути місцевих органів влади — сукупність закладів, установ, утворень, які є суб'єктами фінансових відносин у сфері компетенції місцевого самоврядування. До складу фінансових інститутів місцевого самоврядування входять позабюджетні валютні та цільові фонди, муніципальні банки, ощадні каси, страхові товариства, пенсійні фонди, фонди сприяння та інші структури, які мають відповідний правовий статус. Здійснюють регулювання фінансової діяльності місцевого самоврядування. Перебувають у муніципальній власності або створені за пайовою участю територіальних колективів.

Фінансові інструменти — документи, що мають грошову вартість, за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку. До основних Ф. і. належать цінні папери, свідчення про депозитні вкладення, кредитні угоди, страхові поліси тощо.

Фінансові категорії — категорії фінансової науки, які в абстрактній теоретичній формі характеризують важливі сторони фінансово-економічної діяльності. До Ф. к. належать: податки, державний кредит, державні доходи, державні витрати, бюджет. Вони відображають стійкі причинно-слідственні зв'язки і залежності, які складають зміст об'єктивних економічних законів.

Розкриття суті економічних категорій, в т. ч. фінансових, дозволяє розкрити суть виробничих відносин і фінансів в цілому, їх закономірності, специфіку та особливості функціонування.

Сукупність Ф. к. характеризує внутрішню структуру тієї частини виробничих відносин, яка пов'язана з формуванням, розподілом і використанням централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів. У результаті діалектичного руху всіх категорій виникає категорія фінансів.

Фінансові ліміти — певні обмеження на витрати в інтересах держави, підприємця або громадянина.

Фінансові нормативи — нормативи, які характеризують певний рівень забезпечення видатків, різних видів витрат фінансових ресурсів усіх рівнів.

Фінансові партнери місцевих органів влади — банківські та небанківські фінансово-кредитні установи, які здійснюють фінансову діяльність спільно з органами місцевого самоврядування. До них відносяться фінансово-кредитні установи, які здійснюють банківське обслуговування територіальних колективів, касове виконання місцевих бюджетів, надають органам місцевого самоврядування кредити, забезпечують розміщення муніципальних і регіональних позик та інших цінних паперів, страхування муніципальних фінансових операцій, проводять муніципальне, соціальне, пенсійне і медичне страхування. Фінансові партнери місцевих органів влади надають їм різноманітні фінансові послуги. Це, передусім, фінансова інформація про стан фінансово-кредитного ринку, учасниками якого є місцеві органи самоврядування та фінансовий інжиніринг, що включає в себе консалтингові послуги щодо вибору форми інвестицій та кредиторів, фінансування проектів, розміщення позик, проведення торгів, управління боргом територіальних колективів та ін. Установи, які є фінансовими партнерами місцевих органів влади, будують свої відносини з місцевим самоврядуванням на договірних засадах і перебувають у різних формах власності.

Фінансові показники — абсолютні величини, які характеризують створення і використання фінансових ресурсів в економіці держави, її фінансове становище, результати господарської діяльності підприємницьких структур, рівень доходів населення, розподіл і перерозподіл валового національного продукту за допомогою фінансів. Ф. п. визначають кількісну та якісну характеристики господарських явищ і процесів при функціонуванні фінансів як складника економічних відносин. Сукупність Ф. п. становить єдину систему на всіх рівнях управління. Вони поділяються на зведені та індивідуальні. Зведені Ф. п. характеризують явища і процеси на макрорівні, індивідуальні — деталізують зведені й доповнюють їх. До зведених показників відносять загальний обсяг фінансових ресурсів, доходів і видатків бюджету, грошових нагромаджень в економіці держави, розміри фонду споживання і фонду нагромадження тощо. Кожний з цих показників деталізується в показниках індивідуальних. Так, зведений фінансовий показник загального обсягу ресурсів може деталізуватися в показниках прибутку, різних видів податків і відрахувань, які відносно певної бази обчислення характеризують окремі аспекти діяльності держави, регіону, підприємств. Зведений показник доходів або видатків бюджету може деталізуватися в таких індивідуальних показниках, як платежі населення, підприємницьких структур тощо.

Фінансові резерви — грошові кошти, які знаходяться в розпорядженні підприємств, об'єднань, фірм для здійснення покриття додаткових витрат, усунення тимчасових фінансових труднощів і забезпечення нормальних умов діяльності.

Фінансові ресурси — грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового національного продукту за певний період, а також нагромадження та надходження в розпорядження суб'єктів господарювання та держави, призначені для цілей розширеного відтворення, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних та інших потреб суспільства (оборони, управління тощо). Ф. р. підприємств формуються за рахунок джерел, які поділяються на власні, позичкові, залучені, внутрішні та зовнішні. Ф. р. держави (бюджетні та спеціальні позабюджетні фонди) формуються за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел.

Фінансові ресурси місцевого самоврядування — фонди грошових ресурсів, які утворюються і використовуються органами місцевого самоврядування в процесі реалізації покладених на них законом функцій. До їх складу входять: місцеві бюджети, валютні та цільові фонди, фінансово-кредитні ресурси, фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності.

Фінансові ресурси підприємств — грошові засоби, що є в розпорядженні підприємств. Це всі грошові фонди й та частина грошових засобів, яка використовується в нефондовій формі. Формуються за заснування підприємств, за рахунок власних та прирівняних до них коштів, коштів, що мобілізуються на фінансовому ринку тощо.

Фінансові ресурси підприємств комунальної форми — фонди грошових ресурсів, які утворюються підприємствами, що належать місцевим органам самоврядування різних рівнів, використовуються відповідно до законодавства і рішень органів місцевого самоврядування.

Фінансово-кредитні ресурси місцевих органів влади — кошти, що залучаються місцевою владою за рахунок кредитів, внутрішніх місцевих позик, місцевих грошово-речових лотерей, дивідендів від акцій та інших цінних паперів, запозичених ресурсів.

Фіскальне мито — мито, що встановлюється з метою залучення до бюджету певної суми доходів.

Фіскальний — той, що стосується інтересів казни.

Фонди бюджетного регулювання — фонди фінансових ресурсів, які утворюються центральними органами державної влади для вирівнювання фінансових можливостей підпорядкованих їм адміністративно-територіальних утворень. Кошти фондів формуються за рахунок відрахувань від загальнодержавних податків. У деяких країнах подібні фонди формуються за рахунок відрахувань адміністративно-територіальних одиниць. У більшості країн фонди бюджетного регулювання формуються у складі бюджету центрального уряду. Є країни, де подібні фонди виведені із складу бюджету центрального уряду і мають самостійний статус.

Фондова біржа — організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, як первинними, так і похідними.

Основними функціями Ф. б. є: забезпечення високої концентрації попиту та пропозиції на цінні папери окремих емітентів в одному місці; формування ринкових цін; здійснення кваліфікованого посередництва між продавцями і покупцями цінних паперів; формування умов для мінімізації фінансових ризиків; здійснення процедури лістингу окремих цінних паперів; постачання учасникам фондового ринку найбільш цінної комерційної інформації; стандартизація параметрів цінних паперів, а також контрактів на їх купівлю-продаж; надання різних послуг інвесторам, імітентам та іншим учасникам фондового ринку.

Формула вирівнювання — математична модель, на основі якої центральні органи влади здійснюють перерозподіл фондів бюджетного регулювання з метою вирівнювання дохідної бази підпорядкованих адміністративно-територіальних одиниць.

Функції фінансів — прояв суті даної категорії в дії, специфічні способи вираження притаманних фінансам властивостей. Показують, яким чином реалізується суспільне призначення фінансів як економічної категорії. Є розподільча і контрольна функції фінансів.

Ц — Ш

Цільові податки — податки, які встановлюються з метою акумуляції коштів для розв'язання визначених соціально-економічних програм. У сучасних умовах застосовуються органами місцевого самоврядування окремих зарубіжних країн.

Цільові фонди — кошти, які використовуються для розв'язання конкретних проблем, визначених державними органами та органами місцевого самоврядування; різновид позабюджетних фондів.

Штрафні санкції — грошові штрафи та пені, що стягуються з платників за порушення податкового законодавства.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Бюджетний кодекс України: зі змінами і доп № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 01.05.2025).
2. Податковий кодекс України: від 02.12. 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 01.05.2025).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування: м. Страсбург, 15.10.1985 р. в ред. від 16.11.2009 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 01.05.2025).
4. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 01.05.2025).
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV зі змінами та доп. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/page> (дата звернення: 01.05.2025).
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV зі змінами та доп. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14/page> (дата звернення: 01.05.2025).
7. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI зі змінами та доп. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page5> (дата звернення: 01.05.2025).
8. Pilbeam K. International Finance. 5th edition. Bloomsbury Publishing, 2023. 568 p.
9. Актуальні проблеми фінансів та економіки: навчальний посібник. – Київ: Аграр Медіа Груп, 2023. – 286 с
10. Бюджетно-фінансове законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/klas>
11. Івашко О. А. Теорія фінансів : навч. посіб. [вид. 2-ге; доп. і перероб.] . К. : 7БЦ, 2021. 408 с.
12. Карлін М. І., Івашко О. А. Фінансові системи країн Європейського Союзу: підручник. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 384 с.
13. Касьянова Н. В., Кочетков В. М. та ін. Міжнародна фінансова система : підруч. Київ : ЛІРА-К, 2023. 270 с.
14. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
15. Ткачук Н.В. Фінанси: курс лекцій [Електронне видання]. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024.
16. Ткачук Н.В. Фінанси: Методичні рекомендації до практичних та самостійних робіт [Електронне видання]. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024.

Додаткова література

1. Карлін М. І., Івашко О. А. Інвестиційні офшори: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 292 с.
2. Карлін М. І., Цимбалюк І. О., Ткачук Н. В., Івашко О. А. Суспільні фінанси України: навч. посіб. / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 304 с.
3. Система місцевих платежів в Україні: теорія, історія, перспективи: кол. монографія / [М. І. Карлін та ін.]; за заг. ред. М. І. Карліна, І. О. Цимбалюк. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 188 с.
4. Скупченко Д. О. Нормативно-правове забезпечення розвитку територіальних громад в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2. С. 1–7.
5. Фінансова децентралізація: результати та перспективи. *Прес-центр ініціативи* «Децентралізація». URL: <http://decentralization.gov.ua/news/8342>. (дата звернення: 01.05.2025).
6. Фінанси України: навч. посіб. / М. І. Карлін, О. А. Івашко, Н. В. Проць [та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна, канд. екон. наук, доц. О. А. Івашко. Київ: Видав. дім «Кондор», 2018. 332 с.
7. Iryna Halushchak, Mykhailo Kuzheliev, Viktor Melnyk, Maksym Zhytar, Tetiana Myhovich. Methodical Aspects of Evaluation of Financial Architecture of Economy . WSEAS Transactions on Business and Economics, ISSN / E-ISSN: 1109-9526 / 2224-2899, Volume 17, 2020, Art. #27, pp. 260-268 (PDF <https://doi.org/10.37394/23207.2020.17.27>)
8. Iwanicz-Drozowska M., Malinowska-Misiąg E., Mielus P., Smaga P., Witkowski B. The Role of Crises in Shaping Financial Systems From the Global Financial Crisis to COVID-19. Routledge, 2022. 184 p
9. Laktionova, O.; Kovalenko, Y.; Myhovich, T.; Zharikova, O. Transforming Financial Outsourcing Services for Sustainable Business Development: A Review on Green Finance. *Economics. Ecology. Socium* 2022, 6, 37-50. DOI: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2022.6.4-4>
10. Mishustina, T., Kravchenko, A., Poprotskyu, O., Myhovich, T., Artemchuk, L., Vasylenko, O. (2022). Fair Competition for Business in the Field of Information and Communication Technologies in the Era of Postcontemporary Society Economy. *Postmodern Openings*, 13(2), 321-333. <https://doi.org/10.18662/po/13.2/456>
11. Solodzhuk T., Myhovich T.. Assessment of an exchange rate's fluctuations impact on the foreign exchange market. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Vol. 9, No. 3 (2022), P. 55-64. URL: <http://jpnpu.pu.if.ua> DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnpu.9.3.55-64>
12. Борисюк О.В., Ткачук Н.В. Моніторинг бізнес-процесів страховиків в умовах цифровізації. *Економіка, фінанси, право*, № 10, 2024.
13. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Криховецька З.М., Мигович Т.М. Роль банків із участю держави у забезпеченні фінансової стабільності національної економіки в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №4. С. 53-63.

15. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
- 16.Ткачук Н. В. Діджиталізація фінансово-економічної сфери в Україні : стан та перспективи розвитку. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. Випуск Том 1 № 31, 2022. С.18 – 28.
- 17.Ткачук Н.В., Стащук О.В. Моніторинг державного боргу України в умовах військового стану. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2023. Том 4, 2023. С. 83-96 <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-04-83-96>
- 18.Natalia Tkachuk, Viktoriia Somchenko, Oleh Ihnatiuk , Hanna Kolomiiets and Nataliia Pochernina New Tax Policy on Resumption of the Business Entities' Activities. Economic Affairs, Vol. 68, No. 01s, pp. 09-15, February 2023 DOI: 10.46852/0424-2513.1s.2023.2. p.9-15.

Навчально-методичне видання

**Івашко Олена Анатоліївна
Ткачук Наталія Василівна**

Фінанси

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи

Друкується в авторській редакції